

Svenska hemlösa och missbrukare i Köpenhamn

Av Jens Sjölander och Bengt Svensson

Innehållsförteckning

Sammanfattning	3
Ingress - fredagen den 4:e augusti, klockan 16.00 i H C Ørstedsparken	5
Undersökningen	7
Metod	8
Definitioner och avgränsningar	9
Problem och begränsningar	9
Etiska överväganden	10
Bakgrund	11
Svensk socialtjänsts närvaro i Köpenhamn	11
Debatten om svenskar i Köpenhamn	12
Köpenhamns kommun och hemlösa missbrukare ej skrivna i Köpenhamn	12
Regelsystemet - svenskarnas möjligheter till hjälp i Köpenhamn	13
Köpenhamns hemlöshetslandskap	14
Centrala institutioner	14
Vilka söker sig till Köpenhamn?	17
Metadonflyktingarna	17
Svenska missbrukare i missbruksbehandling i Danmark	21
Människor med grava alkoholproblem	27
Människor med psykisk sjukdom	28
Varför har man kommit? – en sammanfattning	29
Svenskarna i Köpenhamn och deras livskvalitet	31
Är marginaliserade svenskar ett problem?	32
Marginaliserade svenskar i Köpenhamn – en kvantitativ belysning	32
Antalet svenskar i mötet med Köpenhamns kommuns fältarbetare	33
Nätter på natthärbärge	38
Svenskar inskrivna på § 110 institutioner i Köpenhamn under åren 2000 - 2006	39
Vår bedömning av antalet	40
Upplevs svenskarna som ett problem – en kvalitativ belysning	41
Att vara i kläm mellan två system - avslutande diskussion	46
Den danska paradoxen	46
Den svensk-danska kontroversen – en möjlighet till ökad dialog och ökat samarbete	48
Planerad vård i utlandet	50
Medborgarskapet och rättigheterna – en region för alla?	52
Referenser	54
Bilagor	56

Sammanfattning

En kartläggning över svenska hemlösa och missbrukare i Köpenhamn

Kartläggningens syfte var att studera situationen för svenska hemlösa och missbrukare som uppehåller sig i Köpenhamn, deras antal samt levnadsbetingelser. Diskussionen om de svenska hemlösa missbrukarna i Köpenhamn har pågått under en längre tid och vilat på olika uppfattningar om problemets art och omfattning. Sedan den svenska statens beslut att stoppa finansieringen av de svenska socialsekreterarna som en gång hade till uppdrag att hjälpa svenska hjälpsökande i Köpenhamn, upphörde det direkta svenska ansvaret för denna grupp 2001. Samma år gavs två danska socialsekreterare i uppdrag att hjälpa alla icke-köpenhamnska hemlösa missbrukare som uppehöll sig i Köpenhamn, primärt genom att hjälpa dem hem till sina hemkommuner. Bakgrunden var en ökning av insatserna på den hemlösa gruppen generellt i kombination med en ökad medvetenhet om att många hemlösa i Köpenhamn var skrivna i andra kommuner och länder.

Kartläggningen kan påvisa att många tidigare uppskattningar om antalet svenska hemlösa missbrukare som permanent uppehåller sig i Köpenhamn troligtvis är starkt överdrivna. Enligt vår bedömning rör sig denna grupp om ett antal kring 30 - 40 personer. Det rör sig om en grupp marginaliserade svenskar som under en längre tid har uppehållit sig i Köpenhamn och på olika sätt kommit i kontakt med det danska stöd- och hjälpsystemet. Gemensamt för denna grupp är att de inte önskar återvända till Sverige. Kartläggningen påvisar att det i huvuddrag rör sig om tre kategorier av svenskar som sökt sin tillflykt till Köpenhamn: metadonflyktingar, personer med grava alkoholproblem samt personer med psykiska funktionshinder. De allra flesta tillhör den första kategorin. Indelningen är gjord med utgångspunkt från den bakomliggande orsak som vi bedömt starkast påverkat deras val att söka sig till Köpenhamn.

Med benämningen metadonflykting avser vi en person som tagit sin tillflykt till Köpenhamn i syfte att få tillgång till metadon. Denna grupp svenskar har flytt från ett svenskt behandlingssystem som de har förknippat med kontroll och repression och som inte kunnat erbjuda dem den behandling de behöver, under betingelser de kan klara av. Många har vid ett flertal tillfällen kastats ut ur ett substitutionsbehandlingsprogram i Sverige efter att sidomissbruk påvisats. En del är inte längre välkomna i sina hemkommuner. De har tagit sin tillflykt till Köpenhamn där de kan köpa metadon på den svarta marknaden och drömmer om att på sikt kunna ges en plats inom ett danskt metadonbehandlingsprogram. Inskrivning i ett danska behandlingsprogrammet förutsätter dock fast bostad eller uppehåll i Köpenhamn, något få av de hjälpsökande svenskarna har. Under perioden 1997 och 2005 återfinns bara 23 personer med svenskt medborgarskap inskrivna i substitutionsbehandlingsprogram i Danmark. De flesta metadonflyktingar lever som hemlösa på gatan eller på något av Köpenhamns olika nätthärbärgen och är beroende av flödet av metadon på den svarta marknaden i Köpenhamn.

Beträffande gruppen personer med grava alkoholproblem är det till viss del förvisso den lättare tillgänglighet till billig alkohol som förklarar varför denna grupp valt att uppehålla sig i Köpenhamn. Flertalet betonar dock även andra värden. Danskarna upplevs som mindre moraliserande i förhållande till alkoholkonsumtion och Köpenhamn erbjuder en social kontext där de lättare kan känna sig som del av en gemenskap. Det finns även i Köpenhamn en i förhållande till Sverige större tillgång till värmestugor och nätthärbärgen där hemlösa kan uppehålla sig utan vidare kontakt med det offentliga system många av dem lärt sig att avsky.

För gruppen med psykiska funktionshinder är det en kombination av storstadens anonymitet och möjlighet att vara sig själv som styr deras val att uppehålla sig i Köpenhamn. Många bär med sig dåliga erfarenheter ifrån olika typer av kontroll- och tvångsåtgärder från svenska myndigheters sida och i Köpenhamn upplever de sig kunna leva ett liv på sina villkor utan störande inblandning ifrån det offentliga systemet.

Kartläggningen visar att svenskarna, trots sina ofta positiva synpunkter på Danmark och danskarna, ofta lever under svåra och utsatta förhållanden, inte sällan utlämnade åt olika former av tillfälliga stödinsatser och människors välvilja. Deras rättsställning i Danmark är svag då de som regel saknar den anknytning till Köpenhamn och Danmark som skulle göra det möjligt för dem att få full tillgång till det köpenhamnska behandlings- och stödsystemet.

Det verkar vidare råda stor osäkerhet inom det danska stöd- och hjälpsystemet beträffande svenskarnas rätt till olika, främst bostadsrelaterade tillfälliga stödinsatser, vilket sammantaget gör svenskarnas situation oförutsägbar och osäker. Ibland ges svenskar tillträde till olika former av tillfälliga bostadserbjudanden, ibland inte. Ibland har det framgått att trots vissa privata klinikers vilja att behandla hjälpsökande svenskar utan fast adress i Köpenhamn med metadon, nekades detta i praktiken oftast. Avslag görs oftast med hänvisning till bristande anknytning till Köpenhamn i form av egen bostad och egen ekonomisk försörjning, men påverkas av Köpenhamns kommuns motstånd att erbjuda behandling till icke-köpenhamnska missbrukare. Tveksamt är dock om denna praxis står i enlighet med EG-rättens fria rörlighet av tjänster enligt vilken ett annat lands medborgare under vissa omständigheter har rätt att beviljas behandling i annat EG-land. Ett klagörande av svenskarnas rättsställning inom det danska stöd- och behandlingssystemet med beaktande av såväl nationell rätt som EG-rätt verkar sålunda föreligga.

Kartläggningen konstaterar ett behov att öka tillgängligheten av substitutionsbehandling på den svenska sidan, då det är just frånvaron av denna behandlingsform som förklarar varför många svenskar söker sig till Köpenhamn. Det krävs vidare att åtgärder vidtas för att skapa en mer individualiserad behandlingsform där substitutionsbehandling i ökad utsträckning anpassas till den enskildes behov och förutsättningar. Dagens system med betoning på kontroll och repressiva åtgärder måste mjukas upp och individualiseras, för att den grupp som söker sig till Köpenhamn, och deras bröder och systrar i hemlandet med likartad problembild, ska inrymmas. Vidare pekar kartläggningen på behovet av ytterligare samarbete och erfarenhetsutbyte mellan Sverige och Danmark beträffande de mest marginaliserade grupperna. För detta menar vi talar demokratiska såväl som samhällsekonomiska skäl.

Ingress - fredagen den 4:e augusti, klockan 16.00 i H C Ørstedsparken

Jag har styrt mina steg till en vacker och centralt belägen park i närheten av Nørreports Station. H C Ørstedsparken är om sommaren ett populärt ställe att undfly storstadspulsen och är i Köpenhamn mest känd för att vara ett tillhåll för byns homosexuella nattflanörer. Under senare tid har parken även blivit en populär plats för övernattande hemlösa. Jag letar efter en svensk man, Kalle, som jag senast hade sett där för en dryg vecka sedan. Jag visste att Kalle fortfarande befann sig i Köpenhamn. Vädret är vackert så parken är full av människor. Turister och köpenhamnare ligger halvsovande i gräset med utsikt över sjön och det lummiga trädlandskap som omsluter parken. Efter ett tag stöter jag på en grupp om fyra, till synes hemlösa, personer som sitter på gräsmattan vid en ände av parken där det är lite lugnare. Tre sover, men en sitter upp och röker. Jag närmar mig honom och frågar efter Kalle. Mannen svarar på svenska med en tydlig accent som tyder på att han kommer från Dalarna. Jag frågar om jag får sätta mig ned och prata ett tag, något han inte alls visar sig ha något emot – ”det är bara trevligt att prata lite” säger han.

Det rör sig om en grupp om fyra män, en yngre grönlänning samt tre svenskar. Svenskarna verkar vara mellan 40 och 50 år. De sitter och delar en flaska sprit. Mannen från Dalarna berättar att han befinner sig i Köpenhamn i väntan på en annan svensk som för tillfället sitter i fängelse och som han uppger är skyldig honom pengar. Han berättar att han tidigare varit snickare och haft eget företag, men gått i konkurs. Han känner sig dåligt behandlad av de svenska myndigheterna.

”Sverige är ett skitland som de har behandlat mig. Myndigheterna beter sig som grisar och Dalarna sen. Dalarna har bara plats för turister och sen skall vi gå där som några jävla original... det går inte att leva så”.

Han har tuberkulos och säger sig ha smittats av sin flickvän. Han var akut inlagd i Köpenhamn ett tag, fick god vård och uppger sig nu må bättre. Jag frågar om han dricker mycket och han svarar att han dricker för han tycker det är gott. Men hela hans kropp skakar av abstinens. Han uppger sig inte ha haft någon kontakt med det danska systemet. Han har inga inkomster och säger att han inte kan få svenskt socialbidrag då han enligt kronofogden, ”systemet”, fortfarande anses äga maskiner. Han säger att detta inte stämmer och att han har sålt maskinerna. Socialbidrag kan han inte få i Danmark då han där saknar adress och anknytning. Han tigger och säger sig äta på Kofoeds Kælder, samt av den gratis mat som om kvällen lämnas ut av Köpenhamns uppsökande gatuplansprojekt, Projekt Udenfor. Jag frågar hur mycket han tjänar på att tigga och han säger att får lite över till att köpa öl och vin. Vårt samtal blir avbrutet av att en yngre man i trettioårsåldern som anländer och är i ett agiterat tillstånd. Han talar danska men med en tydlig svensk accent och beskriver hur han idag tjänat 1000 kronor genom att sälja en Mp3-spelare två gånger till samma kund. Han kastar en blick på mig och frågar med föraktfullt tonläge om jag kommer från socialen. Jag berättar vem jag är och vad jag gör och stämningen lättar upp.

Han heter Malle, är 30 år, har ett blandmissbruk och kommer ifrån en sydsvensk stad. Han har nu varit i Köpenhamn i ca 1 år. Han har danskt personnummer (cpr-nummer) och kunde då tidigare få pengar ifrån socialen i Danmark. Han är skriven i X-by kommun där han även har

fått metadonbehandling. Jag frågar varför han är skriven i X-by och han säger att han mötte en dansk tjej som ville hjälpa honom genom att ge honom en c/o adress hos henne. Han berättar dock att Sikkringsstyrelsen (danska Försäkringskassan) nu har skurit av hans kontanthjälp (socialbidrag) då de inte anser att han är knuten till X-by eftersom han uppehåller sig i Köpenhamn. M är för det mesta i Köpenhamn och åker bara till X-by för att hämta ut sitt metadon. Jag frågar var han bor och han pekar på gräsmattan och säger ”här, detta är min säng”. Jag frågar var han bor om vintern och han säger att han bott på lite olika platser i Köpenhamn – på Sundholm, Hillerødsgade, Stengade samt Mændenes Hjem. På Sundholm har han dock nu blivit portad efter att han uppträtt hotfullt. För Sverige har han inte mycket till övers.

”Sverige är konservativt och har inte fattat vad det här med missbruk handlar om”.

Han bedyrar att han aldrig vill tillbaka till Sverige. Det börjar bli kväll och ett lätt duggregn faller över parken. Jag tackar för samtalet och lämnar parken för denna gång.

Undersökningen

Denna text är den andra delrapporten i ett projekt om svenska hemlösa och missbrukare i Köpenhamn som i sin helhet haft följande frågeställningar:

1. Hur många svenska medborgare med narkotikamissbruk/blandmissbruk bor eller uppehåller sig stadigvarande i Köpenhamn?
2. Varför har de valt att leva i Köpenhamn och hur upplever de sin livssituation?
3. Hur ser deras boende, hälsa och arbetssituation ut?
4. Hur stor andel är kvinnor respektive män?
5. Hur gamla är de?
6. Hur är deras kontakt med lokala myndigheter?
7. Hur ser deras kontakt med Sverige ut?
8. Hur ser deras kontakter med frivilligorganisationer ut?
9. Hur ser danska myndigheter på denna grupp av svenskar?
10. Hur har situationen förändrats sedan de svenska socialarbetarna försvann ifrån den köpenhamnska gatubilden?
11. I vilken utsträckning används Köpenhamn som inköpsplats av svenska narkotikamissbrukare för inköp av heroin, kokain, amfetamin, hasch, ecstasy, metadon och subutex?
12. I vilken omfattning använder svenskar narkotika i samband med att de besöker Köpenhamn?
13. Hur ser danska myndigheter på svenska ”drogturister”?

Den första delrapporten som redovisades under september månad hade narkotikaturismen och frågeställningarna 11 – 13 som huvudfokus (Sjölander, Svensson 2006). Denna delrapports huvudfokus kretsar kring svenska missbrukare och hemlösa som uppehåller sig i Köpenhamn, deras antal, orsaker till att vara där samt levnadsvillkor. Delrapporten avser besvara frågeställningarna 1 – 10.

Projektet har finansierats av Mobilisering mot Narkotika och genomförts av fil mag. Jens Sjölander, som är rapportens huvudförfattare, och docent Bengt Svensson som är projektledare. Båda är knutna till Enheten för socialt arbete vid Malmö högskola. Sjölander har utfört det fältarbete som ligger till grund för rapporten.

Metod

Kartläggningen har en deskriptiv ansats där en kombination av kvantitativ och kvalitativ metod har tillämpats. Följande statistiska källor och data har använts.

- 1) Statistik insamlad sedan 2001 över svenskar som lämnat samtycke att registreras av de danska socialarbetarna som arbetar med att hjälpa hemlösa och missbrukande icke-köpenhamnare i Köpenhamn
- 2) Jämförande data sammanställd av de svenska socialarbetarna i Köpenhamn mellan åren 1987 och 2000
- 3) Statistisk belysning över antalet svenskar inskrivna på ett av de härbärgen som erbjuder eget boende under en begränsad tid, de sk § 110 institutionerna (tidigare § 94)¹.
- 4) Statistik över antalet svenskar inskrivna i missbruksbehandling i Danmark
- 5) Sifferuppgifter från några institutioner där svenskarna traditionellt brukar komma. Dessa åtog sig att under tre nätter räkna de svenskar som de kom i kontakt med.
- 6) Egna fältstudier

Ett etnografiskt arbetssätt har präglat en stor del av arbetet där mycket tid har lagts på fältarbete i de miljöer där svenskarna traditionellt rör sig under sin tid i Köpenhamn. Målet med dessa fältstudier har varit att bekanta sig med dessa miljöer, söka kontakt med svenskar och om möjligt inleda ett samtal. Samtalen har präglats av en informell samtalsstil där Sjölander presenterat sig och syftet med kontakten. Vårt intryck är att detta metodologiska angreppssätt fungerat bra. De flesta svenskar Sjölander tog kontakt med har varit öppna och villiga att tala med honom. Syftet har alltid varit att närma sig målgruppen på ett sådant sätt att det inte skulle kännas påträngande och integritetskränkande. Sjölander har nattetid besökt två av de fyra nattkaféer där svenskar brukar uppehålla sig. Avsikten har varit att studera dessa miljöer samt om möjligt kontakta och samtala med svenskar på plats. Ena besöket varade 23.00 till 02.00 det andra 22.00 till 01.30.

Öppna intervjuer har blandats med mer informella samtal på plats, allt efter vad som framstår som möjligt och lämpligt. I de fall det varit möjligt att finna en plats för en mer formell intervju har detta gjorts. Dessa intervjuer har då bandats och skrivits ut. Intervjuerna har om möjligt gjorts på en enskild plats, och i de fall detta inte varit möjligt, på offentliga platser som på ett kafé eller på en snabbmatsrestaurang. Allt som allt har formella intervjuer gjorts med 15 svenskar varav 14 spelades in på band. En av intervjuerna gjordes telefonledes. 13 av intervjuerna var män och 2 kvinnor. Dessutom har informella samtal genomförts med 17 svenskar som uppehållit sig i Köpenhamn. Projektet har följaktligen samtalat med/intervjuat totalt 32 personer, varav 2 kvinnor.

Intervjuer har även gjorts med personer i Danmark och Sverige som i sin professionella verksamhet kommer i kontakt med svenskarna. Intervjuer har gjorts med chefer och anställda på alla de centrala värmestugor och nattkaféer där svenskarna brukar vistas, företrädare för dansk och svensk polis, Tullverket samt offentliga representanter för kommun och stat i Sverige och Danmark. I allt har Sjölander gjort ca 20 intervjuer av varierande längd. De flesta intervjuerna har bandats. Under intervjuer med danskar talade Sjölander danska i syfte att minska risken för språkförbistring samt minimera risken att ses bara som "svensk" på

---

¹ § 110- institutioner(tidigare § 94 institutioner) är en form av tillfälligt men eget boende för marginaliserade hemlösa. Drivs i såväl offentlig som privat regi .

tillfälligt gästspel i Danmark. Att använda det språk som talas där man befinner sig signalerar en vilja smälta in i miljön och därmed framstå som mindre främmande. Erfarenheten var att man ofta reagerade positivt på att Sjölander som svensk talade danska och att det ökade möjligheterna till kontakt med danskarna. Att Sjölander talar och förstår danska obehindrat minskar även risken för språkliga missförstånd. Vår erfarenhet av tidigare arbete i en dansk-svensk kontext är att danskar och svenskar ofta tenderar tro sig förstå varandra bättre än vad de faktiskt gör.

Definitioner och avgränsningar

Målgruppen för kartläggningen är personer som är hemlösa, svenskar med eller utan ett missbruksproblem och har varit i kontakt med det danska stöd- och hjälpsystemet.

Gemensamt för målgruppen är också att de uppehåller sig i Köpenhamn. Många av de missbrukare som uppehåller sig i Köpenhamn är hemlösa. Alla hemlösa i denna grupp är dock inte nödvändigtvis missbrukare. Några är psykiskt funktionshindrade och lever i en kontext där regelbundet intag av alkohol och hasch förekommer, utan att de för den skull har ett eget drogmissbruk. Också bland missbruksgruppen är psykisk ohälsa vanligt förekommande.

Även hemlösa personer utan ett uttalat missbruksproblem har sålunda involverats i denna kartläggning. Orsaken till detta är att hemlösa, till följd av sin psykiska disposition och sociala situation, uppehåller sig i en miljö där de utsätts för en omfattande exponering av alkohol och narkotiska preparat, och de facto inte sällan ökar deras intag av dessa preparat ju längre tid de uppehåller sig i Köpenhamn. Vidare är dessa personer pga. av de livsvillkor de ofta lever under i Köpenhamn en del av den svensk-danska Öresundsproblematik som utgör grunden för denna kartläggning. De utgör ofta ett synligt och uppmärksammat inslag i den köpenhamnska gatubilden och blir därmed ofta symboler för den utsatthet som präglar många svenska hemlösa i Köpenhamn. Vi har även valt att inkludera en grupp svenskar som inte är hemlösa, men som har eller har haft missbruksproblem och som genomgår metadonbehandling i Köpenhamn, för att höra om deras skäl till att befinna sig i Köpenhamn. Jämförelser mellan dessa och den hemlösa gruppen kan då göras i syfte att identifiera skillnader och likheter i deras livshistorier.

Geografiskt har vi valt att begränsa undersökningen till Köpenhamns och Fredrikbergs kommuner, eftersom dessa är sammanväxta och ofta uppfattas som en gemensam del av centrala Köpenhamn.

Problem och begränsningar

Svårigheten att göra en exakt mätning av antalet svenskar som uppehåller sig i Köpenhamn är uppenbar. Många av svenskarna som uppehåller sig i Köpenhamn är på flykt och vistas i miljöer där ingen eller liten registrering förekommer. Viljan att registrera och vad som registreras varierar även starkt bland Köpenhamn olika hemlöshetserbjudanden. Ingen heltäckande systematisk sammanställning av hemlösheten i Köpenhamn finns till dags dato tillgänglig även om en sådan är på väg och kommer att presenteras i augusti 2007². Att vårt projekt skulle genomföras under en relativt kort tid och har sjuats utan politisk förankring på

---

² Lars Benjaminsen på Socialforskningsinstitutet i Köpenhamn har under vecka 6 genomfört en undersökning av hemlöshetsituationen i Köpenhamn där bl.a. antal och nationalitet har registrerats. Undersökningen är beställd av Socialministeriet och resultat skall redovisas i augusti.

den danska sidan, utgjorde ett hinder för oss att genomföra en liknande undersökning själva. Vi var sålunda i stort beroende av redan tillgängligt statistiskt material. Hemlöshet och narkotikapolitik i Öresundsregionen är ett politiskt känsligt område. Ett ensidigt svenskt initiativ att i Danmark utforska detta område innebär en risk att misstanke väcks om initiativets syfte och ambitioner. Vår erfarenhet är dock att arbetet för det mesta har gått smidigt och att vi hos de flesta tagits emot med välvilja. I synnerhet var samarbetet med medarbetarna på Forchhammersvej (se nedan) en stor tillgång.

I bara ett tillfälle bemöttes vi med en uttalad misstänksamhet och ovilja till samarbete, på Mændenes Hjem på Istergade, vars chef motsade sig all form av samarbete. Trots upprepade försök till kontakt med honom kunde ingen konstruktiv kontakt etableras, och ingen motivering till ointresset för samarbete gavs. De beskrivningar av Mændenes Hjem som återfinns i vår rapport bygger därför i stor utsträckning på sekundära källor, samt den information Sjölander fick under sina första besök på institutionen under sommaren 2006 då chefen hade semester.

Etiska överväganden

Ett projekt vars syfte är att studera företeelser såsom hemlöshet och narkotikamissbruk, ställs inför en rad etiska överväganden. Dessa avvägningar innebär ofta en balansgång mellan den enskildes rätt till personlig integritet och samhällets och forskningens intresse att få ny kunskap (Halvorsen 1989). När kan det anses befogat att ingripa i en enskild människas liv med frågor och observationer i syfte att vinna kunskap, och när innebär forskningen ett kränkande av den enskildes integritet? När tjänar forskningen den enskildes liv och situation och när tjänar den snarare andra samhällsintressen? Vilka känslor och reaktioner kan jag framkalla genom mina frågor och vilket ansvar skall jag ta för dessa? Vilket ansvar skall vi som forskare ta för effekterna av de resultat som forskningen genererar?

Dessa frågor är ofta svåra att klart besvara men måste utgöra en integrerad del av forsknings- och undersökningsprocessen. I vår undersökning har vi försökt att ta hänsyn till avvägningen mellan forskningsintresset och individens intresse.

Projektet har i stort präglats av en participatorisk grundprincip där vi genom intervjuer med hemlösa missbrukare som uppehåller sig i Köpenhamn velat att det skall vara deras syn på sin situation i Köpenhamn som skall bli styrande för analysen. En viktig utgångspunkt för arbetet har varit att genom projektet kunna ge röst åt en grupp av individer vars röster sällan annars lyssnas till. Vi har velat synliggöra de hemlösas livsöden i en ambition att detta kan leda till förbättringar för gruppen och ge upphov till ett utökat samarbete på såväl individ- som systemnivå som gagnar individerna.

Alla personer i framställningen är anonyma och återberättandet av händelser och förlopp har gjorts på ett sådant sätt att enskilda individer inte skall kunna identifieras. Alla namn som förekommer i rapporten är påhittade.

Bakgrund

Svensk socialtjänsts närvaro i Köpenhamn

År 1971 beslutade Sverige, i samarbete med Norge och Finland, att inleda ett samarbetsprojekt där socialarbetare från respektive land skulle utstationeras i gemensamma lokaler i Köpenhamn (Skrivelse Socialstyrelsens 1996). Bakgrunden till projektet var att unga medborgare från de tre länderna sökte sig till Köpenhamn för att dra nytta av den liberala synen på narkotika och den större tillgången till billig narkotika där. Deras vistelse i den danska huvudstaden oroade både de danska myndigheterna och hemländerna. Det är värt att nämna att verksamheten primärt hade till syfte att förhindra unga människor att fastna i Danmark genom att hjälpa dem hem.

Medan de övriga nordiska länderna intog en mer förebyggande och restriktiv drogpolitisk hållning öppnade Christiania upp sig som en drogliberal fristad och kom i Sverige och Norge att bli en symbol för den liberala danska narkotikapolitiken (Bruun Christie 1985). Årsskiftet 1993/1994 försvann de finska socialarbetarna, under 1994 de norska och 2001 även de svenska. De sista sju åren fanns sålunda bara två svenska socialarbetarna kvar av det en gång nordiska samarbetet. De sista åren var socialarbetarna kvar på nåder. I samband med att Socialstyrelsen i mitten av 1990-talet genomförde en översyn av sin verksamhet beslöt man att föreslå ett avvecklande av den svenska statens socialtjänst i Köpenhamn.

Socialstyrelsen tog upp tre förändringar som påverkat förutsättningarna för svenska socialarbetares närvaro i Köpenhamn - verksamhetens grund, omfattningen av problemet samt problemets geografiska spridning (Skrivelse Socialstyrelsen, 1996). Det framhölls att socialtjänsten primärt var en kommunal angelägenhet och att det nordiska samarbetet som ju utgjorde basen för etableringen inte längre existerade efter de övriga nordiska ländernas tillbakadragande. I skrivelsen hänvisades vidare till att de köpenhamnska socialarbetarnas kontakter med svenskar minskat, att dessa i minskad omfattning handlade om yngre människor samt att en ökad andel av kontakterna numera kom från södra Sverige (ibid.).

Svenska hemlösa och missbrukare i Köpenhamn ansågs således inte längre utgöra ett nationellt svenskt problem. Intressant att notera är att det i skrivelsen även hänvisades till den ”Den nordiska konventionen om socialt bistånd och sociala tjänster” som skulle träda i kraft under 1996 och som ålade vistelselandet, dvs. i detta fall Danmark, ett ansvar att bistå andra nordiska medborgare. Socialstyrelsen antydde därmed att ansvaret att hjälpa svenskar i Köpenhamn hem, fortsättningsvis borde falla på Danmark (ibid.). Socialstyrelsens beslut att på sikt avveckla gick tvärt emot de rekommendationer som förts fram i en utvärdering gjord på Socialstyrelsens uppdrag, två år innan (Utvärdering 1993).

Oaktat beslut om att avsluta denna verksamhet i statens regi pekade Socialstyrelsen på verksamhetens humanitära värde och åtog sig finna ny huvudman för verksamheten, mot fortsatt statlig finansiering (ibid.). Verksamheten kom således från 1997 att drivas vidare i Malmö stads regi men avvecklades under 2001 då den statliga finansieringen drogs tillbaka. Malmö såg inte svenska ungdomars vistelse i Köpenhamn som primärt ett Malmöproblem och vägrade att finansiera verksamheten på egen hand. Svenska socialarbetare i Köpenhamn var därmed ett minne blott.

Debatten om svenskar i Köpenhamn

Debatten om svenska hemlösa och missbrukare i Köpenhamn har aktualiserats i olika omgångar. Kring 2000 präglades debatten i stort av det förestående bortdragandet av de svenska socialarbetarna i Köpenhamn. I dansk media beskrevs hur svenska hemlösa och missbrukare sökte sig till köpenhamnska härbärgen och storstadens anonymitet (JPKøbenhavn den 25/11 1999), och företrädare för Köpenhamn kommun beklagade det svenska beslutet och befarade att tillbakadragandet skulle medföra ökad belastning för Köpenhamns kommun som nu skulle tvingas ta han om även de svenska medborgarna (Berlingske Tidende den 21/12 2000).

I mars 2003 gick en svensk missbrukare ut i media med hur han och andra svenska missbrukare fick utskrivet metadon i Köpenhamn av en dansk läkare (Sydnytt den 13/3 2003). För en avgift på 2-300 kr erbjöd han en konsultation och receptförskrivning utan tidsbegränsningar. Vid denna tidpunkt var kön till svenska metadonprogram mer än årslång. Socialstyrelsen uppvaktade danska myndigheter med krav på att den danska läkarens verksamhet skulle stoppas. Den långa kön för metadonbehandling hade Socialstyrelsen däremot inte några invändningar emot.

Under 2004 rörde sig diskussionen om några svenskar från Malmö som i Köpenhamn på en privat klinik behandlades med metadon (Intervju Peter Ege, socialläkare Köpenhamns kommun, 2007). Svenskarna bodde i Malmö och fick sin behandling betald av Malmö stad. Efter ett ingripande från Köpenhamns kommun upphörde dock denna verksamhet – en dansk metadonbehandling fick inte erbjuda metadonbehandling till svenskar som ej var bosatta i Köpenhamn. Samtidigt sände Sydnytt mellan våren 2003 och vintern 2004 ett antal inslag där svenska hemlösa narkotikamissbrukare som uppehöll sig i Köpenhamn intervjuades. De berättade att de var på flykt ifrån Sverige och köpte svart metadon i Köpenhamn (Sydnytt 14/1 2004, 15/5 2003).

Under 2006 tog debatten ny fart. Den danska hemlöshetstidningen Hus Forbis förstasida upptogs av den dramatiska rubriken ”*Svenske hjemløse dør på gaden i København*” (Hus Forbi, nr 49, juni 2006). Bakgrunden till artikeln var att en svensk missbrukare hade hittats död i trappan på en offentlig toalett på Rådhuspladsen i centrala Köpenhamn.

Köpenhamns kommun och hemlösa missbrukare ej skrivna i Köpenhamn.

2001 beslöt Köpenhamns kommun att inrätta två tjänster i kommunen vars uppgift var att särskilt arbeta med hemlösa och missbrukare som inte var skrivna i kommunen. Syftet med deras verksamhet skulle vara:

- att etablera kontakt med narkotikamissbrukare och hemlösa som inte är skrivna i Köpenhamns kommun och som mer än tillfälligt uppehåller sig på gatan
- att förmedla kontakt och hänvisa till ett passande behandlingserbjudande där man är skriven
- att vid behov ledsaga dessa individer till ett anvisat behandlingserbjudande i de landsting där de är skrivna (Köpenhamns kommuns hemsida)

Socialarbetarna ålades sålunda ett långtgående ansvar att försäkra att hemlösa och missbrukare utan adress i Köpenhamns kommun ges hjälp i sin hemkommun och sitt hemlandsting. Arbetet skulle utföras i samarbete med andra instanser inom Köpenhamns kommun, samt frivilliga organisationer aktiva inom hemlöshetsområdet (ibid.). Att dessa tjänster etablerades just 2001, samma år som de svenska socialarbetarna försvann, hade enligt företrädare för Köpenhamns kommun ett visst samband med Sveriges och Norges ovilja att själva ta hand om sina medborgare. Detta framkom vid intervjuer med juristen Tune Møller och läkaren Peter Ege, båda verksamma inom Köpenhamns kommun. Köpenhamn hade sedan mitten av nittiotalet med viss oro noterat att en stor del av de missbrukare som uppehöll sig i Köpenhamn inte var skrivna i Köpenhamn och därför inte kunde erbjudas hjälp inom ramen för det köpenhamnska behandlingssystemet.

Ökat fokus har sedan vårdgarantin infördes 2003 lagts på att snabbt kunna erbjuda en behandling till missbrukare i behov av vård, något som inte var möjligt med de missbrukare som saknade fast adress i Köpenhamn³. Tillsättandet av de båda socialarbetarna som 2001 tog över ansvaret att hjälpa hemlösa och missbrukande svenskar tillbaka till Sverige ska även ses i ljuset av en ökad satsning generellt på det uppsökande arbetet i Köpenhamn under de sista fyra till fem åren (intervju Peter Ege, 2007). De två socialarbetarna arbetar mycket ute på fältet och de samarbetar med Svenska Kyrkan vars ena diakon, Marie Stoor, lägger halva sin tjänst på att stötta och hjälpa de hemlösa svenskarna i Köpenhamn, såväl ekonomiskt som socialt.

Regelsystemet - svenskarnas möjligheter till hjälp i Köpenhamn

Svenskars rätt till hälso- och sjukvård i Danmark samt socialt och ekonomiskt bistånd regleras i stort i EU-direktiv 1408/71 samt i den nordiska konventionen om socialt bistånd och sociala tjänster. Varje medborgare i ett EU-land har enligt gällande EG-rätt rättighet att uppehålla sig i ett annat land som turist eller i syfte att söka arbete. Som turist kan en EU-medborgare lagligen uppehålla sig i ett annat EU-land i tre månader, samt sex månader i syfte att söka arbete. Under denna tid har medborgare ifrån EU/EES området samt Schweiz rätt till nödvändig vård i vistelslandet mot uppvisande av ett europeiskt sjukförsäkringsbevis, EU-kortet. Nordiska medborgare har sedan 1954 års överenskommelse om passfrihet rätt att uppehålla sig i ett annat nordiskt land utan uppehållstillstånd. Denna rättighet ger de nordiska medborgarna en intern rörlighet mellan de nordiska länderna som är mer omfattande än de regler som styr den fria rörligheten inom EU. Som nordisk medborgare har man under vistelsetiden rätt till nödvändig hälso-och sjukvård på samma betingelser som gäller för vistelslandets egna medborgare. Planerad hälso-och sjukvård ges dock enligt den Nordiska konventionen inte som regel.

Den nordiska konventionen ger dock ingen rättighet att uppehålla sig i ett annat land om egen långsiktig försörjning saknas. En svensk i Köpenhamn kan dock ges ekonomiskt hjälp tillfälligt eller under en kortare tid. Ett sådant beslut fattas av anställd inom den köpenhamnska sociala sektorn, för svenskarnas vidkommande typiskt sett av en socialrådgivare, som i sin tur har skyldighet att anmäla beslutet om stöd till den Sociala Sjukvårdsstyrelsen (Lagen om aktiv socialhjälp”, 3 § 4:e stycke). Enligt denna lag kan en

---

³ Vårdgarantin innebär att en missbrukare har rätt till en social behandlingsinsats inom fjorton dagar, efter ett bedömningsamtal till följd av ansökan om vård och

icke-dansk medborgare som inte kan försörja sig och sålunda erhållit försörjningsstöd under 6 månader utan hopp om fortsatt egen försörjning, sändas hem om inga andra skäl talar för fortsatt vistelse i Danmark. Faktorer som skall beaktas är utbildning, tidigare förankring på arbetsmarknaden i Sverige och Danmark, möjligheter att finna arbete, grunden till ev. hjälp samt omfattningen av denna. Även om en svensk har lyckats få en fast adress i Köpenhamn, och därmed formellt sett betraktas som köpenhamnare i förhållande till en rad rättigheter såsom rätt till hälso- och sjukvård, så kan vederbörande nekas långvarigt försörjningsstöd och utvisas. Ingen kan dock utvisas som i minst tre år bott lagligt i Danmark. Nordiska konventionens artikel 11 ger dock en nordisk medborgare rätt att vid tillflyttning till annat nordiskt land få underhållsbidrag på samma betingelser som landets egna medborgare (Nordiska konventionen Artikel 11).

Svenska hemlösa och missbrukare har utan vidare tillstånd att övernatta i ett av Köpenhamns fem natthärbärgen. Övernattningen där är gratis och inga direkta tidsgränser finns. Svenska hemlösa med lagligt uppehåll i Danmark har även på grundval av den danska sociallagen (Lov om social service) rätt till att få tillgång till kommunala bostadserbjudande riktade till hemlösa, s.k. § 110 boende, så länge den hjälpsökande själv eller vederbörandes hemkommun betalar. Som boende på ett av dessa härbärgen har en svensk hjälpsökande vidare rätt att skriva sig i Köpenhamn och tilldelas ett danskt personnummer (cpr-nummer). Som nordisk medborgare har man skyldighet att vid en vistelse överstigande sex månader folkbokföra sig förutsatt att man har en bostad eller fast uppehälle (Lov om det Centrale Personregister, Cpr-loven). Enligt vägledningen till den danska personnummerlagen (Cpr-lov) utgör folkbokföring ett nödvändigt men inte tillräckligt kriterium för bedömandet av en rad andra förmåner inom t.ex. den sociala lagstiftningen, men att det läggs stor vikt vid denna vid beslut om andra förmåner (Vägledning till folkregistrering). Om en person exempelvis p.g.a. avsaknad av bostad eller uppehälle inte kan folkbokföras kan vederbörande tilldelas ett s.k. ersättningsnummer (ibid.). Detta kan t. ex. vara fallet om en svensk hemlös får ordinerat medicin som skall hämtas ut på apoteket som då tilldelar vederbörande ett ersättningspersonnummer.

Viss rättighet finns enligt EG-rätt till planerad vård i utlandet, en punkt vi återkommer till i rapportens avslutande del.

Köpenhamns hemlöshetslandskap

I denna del kommer vi att beskriva hur hemlöshetslandskapet i Köpenhamn ser ut. Perspektivet kommer att vara utifrån en ”svensk” synvinkel och innefatta bara de ställen som den svenska gruppen traditionellt uppsöker. Framställningen kommer att innefatta dels en kortfattad beskrivning av de privata och offentliga erbjudanden som en hemlös kan möta i Köpenhamn (centrala institutioner), dels en beskrivning av den svenska gruppen: vad rör det sig om för en grupp och varför uppehåller de sig i Köpenhamn?

Centrala institutioner

I Köpenhamn finns ett relativt stort utbud av offentliga och privata boenderbjudanden. Erbjudanden omfattar natthärbärgen och värmestugor där hemlösa svenskar kan uppehålla sig, äta billigt eller gratis och få rena kläder. Många av de svenskar Sjölander mött under sina fältstudier rör sig inom och mellan dessa områden under loppet av en dag.

Aktivitetssentret på Sundholm

Aktivitetssentrat på Sundholm driver ett nattkafé i Köpenhamn kommuns regi med plats för ca 30 sovande gäster. I deras regi drivs om dagen kaféverksamhet som är öppet mellan klockan 07.00 - 09.00 och 11.00 - 13.00, måndag till fredag, samt verkstäder där inskrivna hemlösa kan aktiveras.

Fedtekælder

Kirkens Korshærs værmestuga som håller öppet måndag till fredag 08.30 till 14.00. Här kan man köpa billig mat och kaffe (varm mat 15 kronor, kall mat gratis och kaffe 5 kronor per dag), ta en dusch och tvätta kläder. Har även ett samarbete med svenska kyrkan som en gång i veckan finns tillgänglig för samtal.

Forchhammersvej specialinstitution

Boerbjudande och poliklinisk (ambulatorie) metadonklinik i Köpenhamns kommuns regi. Driver en rad olika boformer så som § 110 boformer och gruppboende för somatiskt sjuka missbrukare, samt åtta seniorboendeplatser (plejehjemspladser) för äldre och somatiskt sjuka missbrukare. Huserar även socialsekreterarna med övergripande ansvar att hjälpa icke-köpenhamnska hemlösa missbrukare.

Fundamentet

En privat værmestuga (værested), öppet torsdag t.o.m. måndag 15.00 – 21.00. Där kan man uppehållas sig, dricka gratis kaffe med tillbehör, se på TV samt få hjälp och stöd av de socialrådgivare som arbetar på stället.

Herbergscentret på Sundholm

Köpenhamns kommuns tillfälliga boende för marginaliserade grupper med bl. a. § 110 boende. Har även ett boende för dementa och en sjuksköterskeklinik.

Herberget Lærkehøj

Privat natthärbärge i KFUM:s regi, öppet alla nätter 23.30 – 06.30 med plats för 12 sovande gäster. Serverar gratis kvällsmat samt frukost. Även andra boformer så som § 110-boende.

Hjemløse Huset

Ett aktivitetssenter och mötesplats för hemlösa i Röda Korsets regi. Har öppet måndag till fredag 09.00 – 16.00. Erbjuder bl.a. billig matsservering samt nöjlighet att tvätta kläder. Huserar även en tandläkarklinik för hemlösa.

Hus Forbi

Danmarks hemlöshetstidning som säljs och distribueras av de hemlösa själv, jämför Aluma och Situation Stockholm i Sverige. Distribution av tidningen görs på en rad olika hemlöshetsinstitutioner runt om i Köpenhamn, samt via en mobil enhet. Kostar för närvarande 30 kr varav försäljaren får behålla hälften.

Kirkens korshærs Herberg - Hillerødgade

Kirkens Korshærs härbärge med ett flertal olika erbjudande till marginaliserade grupper. Driver ett natthärbärge med plats för 50 sovande gäster, samt en rad andra boformer så som § 110 boformer. Härbärgen har dygnsöppet och serverar billig mat och förtäring och det finns

möjligheter till att duscha och tvätta sina kläder. Har även en sjukstuga med anställd sjukvårdspersonal.

Kofoeds Kælder

Kofoeds Kælder är en mötes- och uppehålls plats som bl.a. erbjuder möjligheter att tvätta kläder, duscha, samt akut sjukhjälp. Är en kontaktcentral vars arbete till stor del bygger på utåtriktat arbete på gatuplan, i kontakt med de hemlösa samt andra institutioner runt om i Köpenhamn.

Mariatjenesten

Kirkens Korshærs kontaktplats i Mariakyrkan, centralt belägen vid Istedgade. Erbjuder ett socialt frirum för hjälpsökande och kan vid önskemål förmedla kontakt med andra hjälpinstanser. Under dagtid serveras kaffe.

Mændenes Hjem

En privat institution (s.k. selvejende) som drivs av Missionen blandt Hjemløse. Driver ett antal olika boformer för marginaliserade grupper, bl.a. ett § 110 boende med plats för 45 sovande gäster. Har även en sjukstuga med sjukvårdspersonal, samt ett kontaktcenter för uppsökande arbete. Öppet dygnet runt och serverar billig mat och dryck. Ansvarar även för distributionen av rena sprutor som kan hämtas ut gratis.

Stengade

Natthärbärge och värmestuga i Kirkens Korshærs regi med plats för 20 sovande gäster. Billig mat och dryck samt möjlighet till att tvätta kläder, få rena kläder samt socialt stöd.

Sundhedsteamet

En del av Köpenhamns kommuns generella gatuplansinsats som startade 2001 en mobilt hälso- och sjukvårdsteam bestående av läkare och sjuksköterska som uppsöker samt tar emot sjuka hemlösa och missbrukare.

Reden

Reden är ett uppehålls- och rådgivningsställe för prostituerade kvinnor. Har även tolv sovplatser.

Projekt Udenfor

Projekt Udenfor är en privat organisation (en s.k. selvejende organisation) som drivs i stiftelseform. Fokus för arbetet är de mest marginaliserade hemlösa och bedriver ett omfattande gatuplansarbete. Varje kväll erbjuds matsservering vis projektets bil som stannar på olika platser runt om i Köpenhamn där hemlösa traditionellt uppehåller sig.

Svenska Kyrkan

Svenska kyrkan i Köpenhamn har en diakon som på halvtid arbetar med att hjälpa situationen för hemlösa svenskar i Köpenhamn. Arbetar mycket uppsökande och kan även vid behov erbjuda ekonomisk akuthjälp för resor, medicin etc. Har ett tätt samarbete med socialarbetarna på Forchammarsvej specialinstitution.

Vilka söker sig till Köpenhamn?

Fokus för vår studie har varit svenska hemlösa och missbrukare som sökt sig till Köpenhamn och stadigvarande uppehåller sig där. Vårt huvudintresse har varit att studera varför svenskar söker sig till Köpenhamn. Vilka skäl har dessa svenska för sitt val av vistelseort och vilka orsaksförklaringar kan identifieras? Vi ser även förekomsten av svenska hemlösa missbrukare i Köpenhamn som ett exempel på ett socialt problem vars orsaker behöver närmare förstås. Då sociala problem som hemlöshet och missbruk skall förklaras kan svar sökas på såväl individnivå som på systemnivå (Svärd, 1998), eller med ett annat ordval på individ och samhällsnivå (Meeuwisse, Svärd, 2002). Där ett individfokus mer betonar individuella karaktärsegenskaper hos de grupper som antas utgöra det sociala problemet, leder ett samhällsperspektiv mer mot en betoning av brister i samhället (ibid.) Omvänt kan det även sägas beträffande ansvarsfrågan. Där ett individfokus lägger fokus på individens eget ansvar att förbättra sin livssituation medför ett samhällsfokus en ökad betoning av systemets ansvar. Båda orsaksförklaringarna kommer att behandlas i denna kartläggning.

Utifrån intervjumaterialet har vi valt att gruppera de svenskar vi stött på i Köpenhamn i tre grupper beroende på de huvudargument som under intervjuerna framförts som förklaring till varför informanterna valt att uppehålla sig som svensk i Köpenhamn:

De tre grupperna har vi valt att kalla:

- Metadonflyktingarna
- Människor med grava alkoholproblem
- De psykiskt sjuka

Metadonflyktingarna

”Jag fick flytta. Jag fick byta mitt fosterland för ett annat för att få adekvat vård – varför skall jag behöva göra det för” (sagt av en svensk, bosatt i Köpenhamn sedan många år).

I en undersökning om hur svensk narkomanvård fungerar refereras till Olle, en tidigare heroinist som efter en för kort nertrappningsperiod tvingas köpa illegalt metadon i Köpenhamn och i Malmö för att klara av abstinensen. Han anger att abstinensen efter metadon är förfärlig, mycket värre än efter heroin (Svensson, Kristiansen 2003). Fallet framstår inte som unikt. En stor andel av de svenskar som uppehåller sig i Köpenhamn handlar om personer på flykt ifrån ett behandlingssystem där de inte passat in eller aldrig blivit en del av. Vi kallar dem metadonflyktingar. Benämningen kom till som ett resultat av fältarbetet där det inte sällan framkom att svenskarna betraktade sig själva som flyktingar, och att de levde i en flyktinglik tillvaro i Köpenhamn.

En del i gruppen har haft metadonbehandling tidigare i Sverige, men kastats ut pga. sidomissbruk. Andra har aldrig sökt, inte känt att det var lönt, inte trott att de kunde erbjudas en behandling som passade deras behov. I stället har de sökt sig till Köpenhamn där metadonet finns lättillgängligt till försäljning i kvarteren kring Hovedbanegården - Köpenhamns ständigt öppna illegala ”apotek”. Där kan de för omkring 100 till 120 danska kronor genomsnittligen köpa det metadon de behöver för dagen - ingen kontroll, ingen insyn.

Hos de flesta kan anas en dröm om att en gång få omfattas av ett danskt behandlingssystem som upplevs som liberalare och generösare än det svenska, men för ytterst få blir denna dröm mer än en framtida hägring. De allra flesta förblir beroende av den svarta marknaden.

Med begreppet metadonflykting avser vi en person som inte kunnat erbjudas den behandling han eller hon haft behov av och klarar av inom ramen för det svenska behandlingssystemet.

Av de svenskar Sjölander mötte i Köpenhamn tillhörande denna kategori, så kan man skilja mellan två grupper med avseende på personliga resurser.

Den första gruppen, mer resursstark, har haft förmågan att kombinera missbruk med visst förvärvsarbete som gett dem viss inkomst att finansiera missbruket med. De har lämnat Sverige för Köpenhamn, lyckats få en bostad, ibland även ett jobb, och därefter ansökt om behandling. Vi kallar dem för *svenskköpenhamnarna*, metadonflyktingar som blivit folkbokförda köpenhamnare och nu mottar metadonbehandling som vilken dansk som helst. Även denna grupp kan delas upp i två grupper beroende på bostadsförhållanden:

- Egen lägenhet och metadonbehandling i Danmark
- Bostad på ett av stadens lågtröskelhärbäringsboende, de s.k. § 110 boenden.

Den andra gruppen har sökt sig till Köpenhamn utan bostad, utan jobb och inkomst via egentligt förvärvsarbete och är beroende av offentliga tillskott. Denna grupp liknar det som Bengt Svensson relaterar till den *överlevnadsinriktade missbruksgruppen* (Svensson 1996), och det är ofta omkring den gruppen som den svensk-danska konflikten stått. De lever ett liv där varje dag utgör en kamp för att skaffa det för dagen nödvändiga, droger, mat och bostad. Vi kallar dem de utstötta, då de i förhållande till sina behov varken kan erbjudas den hjälp de behöver i Sverige eller Danmark.

Grupperna skiljer sig åt med avseende på förankring i Danmark och därmed tillgång till metadon. Medan den förra gruppen är integrerad i det danska trygghetssystemet, och har tilldelats legalt metadon, har den senare gruppen en svag och osäker förankring i det danska trygghetssystemet och tvingas förlita sig på tillgången till metadon på den svarta marknaden. Båda grupperna har dock det gemensamt att det har varit svårigheten att få eller behålla metadonet i Sverige som bidragit till deras flykt till Danmark där tillgången, legalt och illegalt, är högre.

Svenskköpenhamnarna – egen lägenhet och metadonbehandling

”Dom trodde mig knappt när jag kom hit och berättade för dom att jag efter att ha haft metadon i Malmö i kanske sju års tid, åkte ut för att jag hade rökt ett par jointar och tatt ett par stesolider vid några tillfällen och jag kan inte säga hur lång tid dom tog på sig för att trappa ned mig, men tror det handlade om 10 dar...vilket är ..det är att döma nån till döden alltså”.

Rune kom till Köpenhamn för ca 6 år sedan efter att ha blivit avstängd från sin svenska metadonbehandling. Rune uppgav att det på den tiden då han kom till Köpenhamn inte fanns någon svart marknad av metadon, så för honom gällde det att fort få fäste i det köpenhamnska

systemet. Han fick en adress hos en bekant, en c/o-adress, blev folkbokförd och ansökte om metadonbehandling i Köpenhamns kommun.

Det gick hurtigt för mig när jag kom hit alltså...så fort jag hade en adress här så jag var dansk så fick jag en tid hos en läkare så frågade han...när tog du din sista fix? Det gjorde jag klockan 6 i morse för jag skulle kunna ta mig över hit. Då säger han...ja men då behöver du metadon idag...ja det behövde jag...så skrev han på papperna, så gick vi in.. Så fick jag 70 mg och så sa han så kommer du tillbaks om en timme så får du 50 mg nya om du är i behov av det, vilket jag var.. så det fick jag. Sen var jag inne i det

Rune tillhör en grupp av mer resursstarka narkotikamissbrukare som hade förmågan och möjligheterna att söka sig en fast adress i Köpenhamn och därmed lägga grunden för att upptas i det danska behandlingssystemet. Han hade en yrkeskarriär i Sverige bakom sig och ekonomiska resurser till att i den inledande fasen hålla sig flytande till dess han hade etablerat sig som folkbokförd och lagligen etablerad köpenhamnare. Då han i ett senare skede hamnade i ekonomiskt trångmål pga. av bristande inkomster, ansökte han och beviljades danskt socialbidrag, kontanthjälp, som vilken köpenhamnare som helst.

En annan svensk med en liknande historia, Ragnar, hade sökt sig ett jobb i Köpenhamn 2001 efter att ha träffat en dansk flickvän. En starkt bidragande orsak var dock att Ragnar haft svårt att få den substitutionsbehandling han behövde. Han hade ansökt om substitutionsbehandling i hemstaden men inte blivit upptagen i programmet:

"Dom syntes inte det var någon grundlag till det....dom ville inte ge mig metadon och jag fick inte den hjälpen jag ville ha".

Han hade dock alltid kunnat sköta sitt arbete, men all fritid och mycket pengar lade han ned på att underhålla sitt heroinmissbruk. Han hade inte kunnat erbjudas den behandling han önskade men istället blivit erbjuden annan socialt inriktad behandling, något han inte varit intresserad av:

Ja, ja...sitta och snacka skit...men det är inte sånt jag har tid till eller lust till

Även han hade funnit det lätt att få metadonbehandling i Fredriksbergs kommun där han hade folkbokfört sig på en c/o adress:

Ja, ja...jag gick bara och sa att jag hade ett missbruksproblem och så...först så blev jag erbjuden nån subutex...men det tog jag kun i två veckor eller så men det orkade jag inte hålla på med...det hjälpte inte mig...då blev jag tillbudt metadon första gången 50 ml, men sen så blev det mer och mer så jag kom upp på 160 ml....men nu genom åren har jag trappat ned mer och mer

Inte heller Ragnar har ansökt om danskt medborgarskap, något han inte ansåg vara viktigt.

Båda dessa svenskar utgör exempel på metadonflyktingar som lyckats upptas i det köpenhamnska social- och behandlingssystemet, och blivit köpenhamnare. Både Ragnar och Rune trivs med att bo i Köpenhamn och gillar den köpenhamnska storstadspulsen och den danska mentaliteten. Så här uttryckte Rune sig:

Varje gång jag kommer till Köpenhamn och går av på Huvudbanegården så känner jag mig som en fri man om du förstår vad jag menar. Det är mest det att här pratar man med varandra på bussen...man kan prata...och jag upplever inte det i Sverige längre faktiskt....alltså – ”varför pratar han med mig? Vad vill han egentligen?”

Även Ragnar trivs i den köpenhamnska storstadspulsen och jämför den med den mindre kommun på Skånes västkust som han kom ifrån:

Alltså - det är en större stad än den jag bodde i, ja alltså med rykten och så du vet va...så jag trivs bättre så.

Det är värt att notera att både Rune och Ragnar har inkorporerat danska uttryck i sitt språk, ”hurtigt”, ”grundlag”, ”kun”, ”tillbudt”, vilket kan ses som tecken på att de känner sig hemmastadda i det danska samhället. Detta är för övrigt utmärkande för många av de svenskar som uppehåller sig i Köpenhamn - språken blandas och många har även lärt sig tala danska, oftast med en svensk brytning.

Ragnar är på god väg att trappa ned sitt metadonintag, något som även Ragnar ämnar göra, när han känner sig stark nog:

”Ja, men jag vill ju stoppa, men det blir inte nu och det blir inte nästa år för heroinet är en mycket speciell grej som knappt går att beskriva egentligen... Och så länge jag har mitt metadon så sätter jag inte en spruta i mig, inte ens om jag får den gratis”.

Jag frågade under intervjuerna Ragnar och Rune om de skulle kunna tänka sig att återvända hem till Sverige. Rune har funderat på det och säger:

Ja, jag kommer ju alltid att vara svensk...Jag är ju född där...men om jag flyttar tillbaka till Sverige så kommer det va rakt ut på landet..inte till stan, aldrig .. Jag har vänner på landet i Sverige.

Även Ragnar uppger att han skulle överväga att flytta tillbaka till Sverige fast under en betingelse – om han skulle kunna få behålla sin metadonbehandling. Både Ragnar och Rune anger att en starkt bidragande orsak till att de ens funderar på att återvända är att de har familjen där. Båda har barn som bor i Sverige.

För Ragnar och Rune var vägen till eget boende och metadonbehandling i Danmark varken särskilt lång eller svår. De flesta har fått gå vägen via den svarta marknaden och en mer ambulering tillvaro, så som Manne och Josefina.

Vägen in i värmen gick via Istedgade

Vägen in i det danska behandlingssystemet gick för Josefina via Istedgade där hon kunde köpa illegalt metadon och dryga ut sina inkomster genom prostitution. Josefina kom till Danmark för fyra år efter en rad havererade behandlingsförsök i Sverige. Hon hade haft metadonbehandling vid fyra tillfällen i Sverige men skrivits ut pga. sidomissbruk:

Det jag trillade dit på det var haschet...för jag är ju uppvuxen med det...Alla andra trillade dit på alkohol och heroin men jag trillade dit på hasch...för mig var det lugnande...men

nå...jag kunde inte ens få en legal lugnande tablett...Jo det kunde jag få av min psykiatriker men då kunde jag inte få min metadon.

Hon klarade sig dock genom att pendla till Köpenhamn och köpa metadon på den svarta marknaden i Köpenhamn till sig, och några av sina vänner. Efter ett hotande LVM valde hon att emigrera till Köpenhamn. Hon talade danska då hon hade vuxit upp i Danmark och bott där i många år som barn. Hon hade pension från Sverige, men arbetade liksom många andra hemlösa svenska kvinnor i Köpenhamn som prostituerad. Men att komma in i det danska systemet var inte lätt och hon hade vid minst ett tiotal tillfällen körts hem av de danska socialarbetarna till Sverige:

”Ja vi hade hållit på och boxas i 5 år jag och Steiner...ja det har vi...Men nu var det så att i samma vecka som han varit nere och hälsat på mig på det där behandlingshemmet där jag suttit inlåst..I samma vecka upplöstes den familj jag hade varit hos för han fick ett återfall, det var en gammal fd...fick ett återfall efter 12 år, så då blev jag uppsagd där och hade inget att komma tillbaka till i Sverige mer...då passade Steinar på att behålla mig i Danmark...han var inte tvungen att köra mig till Sverige”.

Josefina har sedan våren 2006 ett eget boende på ett § 110 boende som hon ordnat själv och är inskriven i ett metadonprogram. Att hon togs in berodde på ett flertal omständigheter. Steinar Rong, en av de danska socialarbetarna med ansvar att hjälpa de icke-köpenhamnska hemlösa och narkotikamissbrukarna, hade troligtvis tröttnat på att ständigt köra hem Josefina till den sydsjanska kommun där hon var skriven, bara för att finna att hon där inte erbjöds den behandling hon ville ha, metadonbehandling. Han hade ett dokument utfärdat av överläkaren på det sjukhus de sökt sig till där det konstaterades att Josefina pga. sina levnadsvanor och levnadsstil inte kunde erbjudas metadonbehandling – Josefina ville inte helt avstå från sin bajer eller lite hasch då och då. Josefina som även vuxit upp i Köpenhamn där delar av hennes familj fortfarande bodde, prostituerade sig och var svårt sjuk. Sammantaget bidrog dessa omständigheter till att Josefina kunde tilldelas metadonbehandling i Köpenhamn, en behandling som man i Danmark uppenbarligen inte såg några problem att erbjuda henne.

Josefina är fortfarande svensk medborgare men känner sig väldigt dansk i sin identitet och talar danska obehindrat. Jag frågar henne om hon vill bli dansk medborgare och hon svarar:

Nä, det vill jag inte för skulle det vara nått vid nått tillfälle så kan jag alltid flytta hem till Sverige. Om det skulle va nått, för där vet jag mina rättigheter, det är därför, men jag har samma rättigheter som en dansk medborgare har idag, för att jag står skriven i Danmark, fast jag inte är dansk medborgare

Hon vill ansöka om dansk pension och säger att den dag då hon får den, ja då skall hon nog bli dansk medborgare.

Exemplen i denna del utgör exempel på metadonflyktingar som lyckats bli köpenhamnare och fått plats i ett danskt metadonprogram. Den utgör dock ett undantag.

Svenska missbrukare i missbruksbehandling i Danmark

Ett antagande i undersökningen var att det kanske kunde finnas grupper av relativt resursstarka svenska missbrukare som sökt sig till Danmark, fått bostad och sedermera behandling. En ensidigt fokus på missbruk och hemlöshet skulle i så fall missa denna grupp.

Givet de skillnader i behandlingssystem som finns mellan Sverige och Danmark ville vi även se om antagandet om ett stort antal svenskar i missbruksbehandling stämde. Vi bad Sundhedsstyrelsen (motsvarande Socialstyrelsen) om en sammanställning över antalet inskrivna svenskar mellan åren 1997 och 2005:

	Metadon	Buprenorfin	Annan substitution	Drogfri behandling	Ej upplyst
År					14
1997	2	-	-	-	14
1998	2	1	-	-	18
1999	4	1	-	1	19
2000	6	1	-	4	17
2001	10	1	-	6	23
2002	13	1	1	6	18
2003	17	1	1	9	11
2004	22	2	-	11	6
2005	21	2	2	11	3

(Källa: Sundhedsstyrelsens register över narkotikamissbrukare i behandling 1997 – 2005)

Statistiken visar på två saker: för det första att det är en liten grupp svenskar som inskrivits i missbruksbehandling i Danmark. För det andra att när en svensk väl får behandling för sitt missbruk i Danmark handlar det oftast om metadonbehandling. Flertalet av svenskarna får föga förvånande sin behandling i Köpenhamnsområdet:

Amt (landsting)	Antal med svenskt medborgarskap i behandling 1997 – 2005 i Danmark per landsting (amt)
Københavns kommune	113
Fredrikbergs kommune	10
Københavns amt	35
Fredrikbergs amt	31
Roskilde amt	4
Vestsjællands amt	8
Storstrøms amt	5
Bornholms regionkommune	3
Fyns amt	14
Sønderjyllands amt	6
Ribe amt	0
Vejle amt	7
Ringkøbing amt	4
Århus amt	3
Viborg amt	7
Nordjylland amt	17

(Källa: Sundhedsstyrelsens register över narkotikamissbrukare i behandling 1997 - 2005).

Sammanställningen visar att svenskarna utgör en försvinnande liten del av alla som ges metadonbehandling i Danmark. Att svenskarna är så få beror på de krav som ställs för att upptas i metadonbehandling i Danmark - det krävs bostad eller fast uppehåll i Köpenhamn, något som få av de svenskar som pga. sina missbruksproblem sökt sig till Köpenhamn har. En rundringning till de fyra rådgivningscentrarna i Köpenhamn som är ingången till det danska behandlingssystemet, bekräftar att det i dag finns få svenskar inskrivna. De uppger sig inte heller uppleva en anstormning av svenskar som knackar på behandlingsdörren. På Rådgivningscenter Indre By menade man att man under året kanske haft fem till sex svenska sökande.

Ett mörkertal finns dock då det enligt Sundhedsstyrelsen även genom åren funnits omkring 200 patienter som tilldelats metadon med ersättningsnummer (Sundhedsstyrelsen Narkotikasituationen i Danmark 2005). Denna siffra kan inte enligt Sundhedsstyrelsen närmare preciseras, men en del av dessa rör sig troligtvis om svenska och norska medborgare. Denna förskrivning rör sig om metadon som skrivits ut i smärtlindrande syfte. Till skillnad ifrån långvarig metadonbehandling, där bara särskilt auktoriserade läkare har tillåtelse att skriva ut metadon, är förskrivningen fri beträffande metadon utskrivna i smärtlindringssyfte.

I statistiken ovan handlar om svenskar, som efter att ha blivit folkbokförda köpenhamnare, inskrivits i underhållsbehandling. Ett fåtal intressanta fall finns dock i de tre fall av svenskar, boende i Malmö vi inledningsvis nämnde som hade beviljats metadonbehandling på en privat klinik i Köpenhamn. Behandlingen betalades av Malmö stad och de tre svenskarna åkte över varje dag för att hämta sitt metadon. I den mediala uppståndelse som förekom kring årsskiftet 2003/2004 fick denna privata klinik plötsligt besked att den inte längre fick lov att ta in fler svenskar i behandling. Institutionen som hade avtal med Köpenhamns kommun hade ett antal behandlingsplatser till patienter skrivna i andra kommuner inom Köpenhamns amt (län). Dessa amtsplatser hade de dock haft svårt att fylla och hade då erbjudit platserna till ett antal svenskar som kommit i kontakt med kliniken.

Malmö stad betalade 3500 Dkr per månad och patient, en ganska normal summa i missbruksvårdssammanhang. Kliniken ställde sig frågande till Köpenhamns kommuns rätt att neka dem att ta in svenskar och ställde en fråga till Sundhedsstyrelsen om de lagliga förutsättningarna för detta ställningstagande. Tre år senare har frågan fortfarande inte besvarats. Ifrån klinikens sida menar man att det beror på att Köpenhamns kommun vet att de har fel. Kliniken hänvisade till nationell dansk lag och menade att det inte fanns något i den som förbjöd dem att behandla andra EU-medborgare med adress i annat EU-land. Den lagliga grunden för beslutet kan nog med stöd av EU-rätt betvivlas. Både direktiv 1408/71 och EG-rättens artiklar 49 och 50 om fri rörlighet för tjänster, borde ge utrymme för planerad behandling i Danmark, förutsatt att motsvarande vårdform finns i Sverige och där bedömts som lämplig behandlingsform för motsvarande fall. (Försäkringskassas vägledning beträffande vård i internationella förhållanden). Beslutet verkar ha varit styrt av politiska snarare än juridiska överväganden. Vi återkommer till denna diskussion i rapportens avslutande del.

Svenskar som mottar metadonbehandling i Danmark utgör ett undantag snarare än regel. De flesta svenska metadonflyktingar lever som hemlösa och är beroende av metadon inköpt på den svarta marknaden i kvarteren kring Istedgade.

De hemlösa metadonflyktingarna – de utstötta

De allra flesta av de svenska metadonflyktingarna har inte status som folkbokförda, integrerade köpenhamnare utan återfinns som hemlösa på Köpenhamns gator och torg eller på stadens natthärbärgen för hemlösa. För att få metadon tvingas de förlita sig på metadon på den svarta marknaden. De har alla haft kontakt med Köpenhamns kommun som försökt hjälpa dem att få behandling i Sverige. Jag mötte Magnus tillsammans med Palle en sommardag i augusti på Sundholm. Magnus är en svensk som nu uppehållit sig i Köpenhamn som hemlös i drygt ett år. Han saknar inkomst förutom vad han tjänar på att sälja hemlöshetstidningen Hus Forbi, och köper illegalt metadon på den svarta marknaden. Han berättar att han erbjöds behandling i Sverige men inte önskade ta emot erbjudandet:

Dom erbjöd mig metadon i Sverige...men jag kommer inte att klara det..Jag kommer att få ett återfall på hasch eller några öl...och då är man i farozonen direkt att åka ut ur programmet.

Sidomissbruk var något man kunde förvänta sig efter över tjugo års missbruk, menade han. Han kände sig osäker på att kunna och vilja passa in i det svenska systemet och upplevde i synnerhet de regelbundna urinproven som begränsande och rent av förnedrande.

Det systemet de kör med i Sverige att liksom man skall gå och pissa tre gånger i veckan liksom...Man känner sig helt låst...Man kan inte ta sig nånstans eller göra nånting och det är förnedrande...Så fick jag inte mitt metadon precis när jag muckade utan skulle vänta ytterligare två månader och jag visste jag har ännu inte tatt något heroin.. Jag åkte direkt till Köpenhamn och började sälja tidningar och levte på det och köpte metadon på gatan

Magnus var rädd att gå in i en behandling som han var osäker på om han skulle klara av, där han tvingades utsätta sig för ett stort mått av kontroll och riskerade att slängas ut ur programmet, så som hänt många av hans vänner.

Three strikes then you are out!

Rubriken syftar till en praktik som en av de svenskar jag mötte i Köpenhamn hade råkat ut för. Efter tre havererade försök med metadonbehandling som i samtliga fall avbrutits pga. sidomissbruk, portades Palle ifrån en metadonklinik i en sydsvensk kommun – han var inte längre välkommen:

Vi har varit sju gånger i Sverige, jag, Jacob och Steinar och vi har varit med läkare där över i kommunen (en sydsvensk kommun) och frågat om jag skulle kunna få en inläggelse (inläggning)..men inte alls. Jag svär på moder Gud och du kan fråga Steiner om det här är sant eller inte...dom frågade – vad ä det för alternativ för Palle? Är det bara en överdos i så fall? Ja, sa läkaren. Det finns inga andra alternativ för Palle, för jag har haft metadon tre gånger och dom menade på att jag inte kunde få det mer.

Steinar Rong berättar han försökt ordna metadonbehandling åt Palle på Ulleråkers sjukhus i Uppsala, men kommunen vägrar betala. Palle har nu levt som hemlös i Köpenhamn i drygt fem år. Han har bott på ett av stadens olika nattkaféer. Då jag träffar honom har han dock beviljats ett § 110 boende på ett natthärbärge där han nu har ett eget rum, för ett tag:

Ja jag har ett eget rum, men detta rum får jag bara behålla nu 1 månad till...Man får bara socialbidrag om man är svensk medborgare i sex månader...sen får du inte mer...Jag har en månad till sen blir jag utslängd, ut på gatan igen...för jag har inget danskt pass alltså...

Utan danskt medborgarskap eller tidigare eller aktuellt förvärvsarbete i Danmark kan man så som framgått ovan bara ges ekonomiskt bistånd tillfälligt, och varaktigt försörjningsbehov för denna grupp kan leda till utvisning ur Danmark. Palle har ansökt om metadonbehandling i Köpenhamns kommun, men fått avslag, ett avslag han nu med hjälp av personal på det härbärke han bor på håller på att överklaga.

Under de sju månaderna jag är i Köpenhamn träffar jag på Palle vid upprepade tillfällen. Alltefter som tiden går blir Palles hälsa allt sämre. Palle som tidigare köpt sitt metadon utanför Huvudbangården i Köpenhamn har dock på sistone fått utskrivet metadon av en dansk läkare för en begränsad tid. Samtidigt förs det samtal med hemstaden om möjligheter att överföra honom till behandling där. Om ingen lösning kan hittas i hans hemkommun förlorar han snart sin kontanthjälp i Köpenhamn och tvingas åter ut på gatan. För Palle ter sig tiden knapp. Han hoppas han kan få hjälp och fruktar nog mest av allt att dö på gatorna i Köpenhamn med en nål i armen, så som hans vän Lasse.

Men ibland går det bra till slut

Första gången jag träffar Martin sitter han på en filt som han placerat framför ett luftuttag på trottoaren där varm luft strömmar ut. Martin ser sliten ut, har diabetes och behöver metadon pga. en kronisk inflammation i bukspottskörteln. Andra gången jag möter honom är en dryg månad senare. Martin har då blivit inlagd på ett sydsvenskt sjukhus och har tilldelats metadon. Jag möter honom dagen innan utskrivningen för en intervju. Han berättar att det för honom var andra omgången han var tillbaka i Köpenhamn och att var vistelse varat i ca ett år, med fem veckor emellan. Den första gången hade han fått en biljett hem av Steinar och försökt komma in i behandling. Det hade inte gått:

Då sökte jag behandling men, då ville hon (socialsekreteraren) att vi skulle komma in där en gång i veckan och morsan bor ute på vischan så jag är tvungen att få skjuts när jag skulle in. Så hon fick ta fritt från jobbet och miste pengar och jag skulle in där oavsett om vi hade nått att prata med henne om eller inte...Det var precis som om hon förhalade och på nått vis pressade mig och till slut så orkade jag inte längre. Jag var sjuk när jag gick där hemma så till sist blev det att när jag fick pengar så åkte jag till Köpenhamn igen...

Jag frågar var han brukade sova:

"Mesta delen sov jag ute...Jag vet inte men jag är väl lite av en ensamvarg också så jag vill gärna va för mig själv. Emellanåt när det varit för jävla dåligt har jag försökt att ligga på andra ställen, på härbärgen, och det har mest blivit Mændenes Hjem, där jag gått ned klockan två på natten och sovit tills sex på morgonen".

Metadon köpte han på den svarta marknaden och jag frågar vem han brukade köpa av:

"Köpte av danskar som var i metadonbehandling som istället för att ta det själva köpte heroin"

Jag frågar honom om det är många svenskar som han mött i liknande situation som honom själv:

”Nästan alla hemlösa svenskar är fd heroinister och behöver metadon va...så alla jag känner i alla fall som jag har träffat på Sundholm och ute med som är här för att få metadon... Och så säljer dom tidningar och tigger...men det är även många från Sverige som är över och bara handlar...det är jättemånga. Självt träffat många som jag hjälpt att skaffa det för att köpa metadon för ett par dar...för dom får ingen hjälp”

Martin berättar om en vän, Lasse (samma som Palle ovan talade om), som dog i Köpenhamn då han inte fick hjälp till behandling i Sverige. För Martin har det dock gått bra, något han helt och hållet tackar Steinar Rong och hans kollega för:

”Vi har haft kontakt nästan var dag och utan deras hjälp så hade det aldrig gått detta. Jag hade aldrig fått metadonbehandling om inte dom hade hjälpt mig och då hade det kvittat hur många köer dom haft, det är jag helt säker på...”

Martin berättar att han hoppas på att få behålla metadonet och ser fram på livet med tillförsikt. Han skall flytta hem till den lilla by han kom ifrån, och börja om på nytt. Vad alla där talar om, det bryr han sig inte om. Jag talar med Steinar Rong en dryg vecka efter vårt möte. Martin bor hos sin mor, och Steinar skall snart medverka till ett möte, där läkarna och han skall tala med Martins socialsekreterare om hans boende. Socialtjänsten i hemstaden har tilldelat Martin ett rum på ett lågtröskelboende för aktiva narkomaner. Varken Martin läkaren eller Steinar tycker detta är en god lösning, att kombinera ett lågtröskelboende bland gamla missbruksvänner med en behandlingsform med nolltolerans för sidomissbruk. Samarbetet och dialogen verkar dock vara konstruktivt så i det avseendet ser det ljus ut för Martin.

Även om frågor om in- och utförsel av narkotikaklassade preparat ifrån Danmark till Sverige, den sk. myrtrafiken, inte utgör en del av denna rapport kan det i sammanhanget vara av intresse att nämna något om smugglingen av metadon, ifrån Danmark till Sverige. Även om de kanske inte väljer att ta sin tillflykt till Köpenhamn så är det fullt tänkbart att en del svenskar pendlar över för att köpa sitt metadon: låt oss kalla dem metadonpendlarna. Intervjumaterialet visade att detta förekom. Några av de intervjuade svenskarna som slutligen sökt sig till Köpenhamn, hade dessförinnan under en tid pendlat ifrån Sverige för att inhandla metadon till sig själv och kanske några vänner. Det verkar dock inte som om denna grupp är särskilt stor. Även om tullens beslag av metadon ökade fram till 2003 för att sedan minska, rör det sig totalt sett om få beslag (se bilaga 4). I motsats till metadonet så förekommer det en stadig införsel av subutex över bron. Även om antalet beslag inte är överväldigande rör det sig om större kvantiteter vid varje beslag (se bilaga 4). Enligt tullverket kommer den största delen av det insmugglade subutextet ifrån Frankrike (samtal Lars Hansson, nationell narkotikaspecialist på Tullverket). Den danska polisen uppger sig inte ha gripit många svenskar i Köpenhamn med innehav av illegalt införskaffat metadon eller subutex – under 2006 greps inte en enda (uppgift ifrån Rud Ellegaard, Köpenhamns polis).

Även om det av naturliga skäl är svårt att avgöra det exakta antalet av de sk. metadonpendlarna så verkar det inte som om den illegala införseln av metadon och subutex ifrån Danmark till Sverige är särskilt omfattande. Många väljer möjligtvis att istället köpa illegalt subutex i Sverige, ofta för själmedicinerande ändamål (Antoniussen 2007). Trenden skulle då vara liksom den vi tidigare noterat beträffande utvecklingen av myrtrafiken - beslagen över tid har generellt blivit färre men större (Sjölander; Svensson 2007). De flesta köper således det illegala subutextet i Sverige.

Människor med grava alkoholproblem

Den andra stora gruppen av svenskar som jag mötte utgjordes av människor med grava alkoholproblem, och handlade oftast om äldre män över femtio som uppehållit sig i Köpenhamn från och till under lång tid. Denna grupp motsvarar till stor del den grupp av hemlösa som ofta refereras till som de klassiska hemlösa (Svärd 1998 s. 39).

Jag mötte en av dem, Jonas, på Amager sjukhus där han vistades efter en olycka där han brutit lårbenshalsen. Han är kring 60 år och har levt som hemlös i Köpenhamn i en längre tid, mer än 30 år enligt honom själv, men har nu fått ett rum på ett av Köpenhamn § 110 boende som väntar på honom när han kommer ut. Jag frågar honom vad det var som fick honom att åka till Danmark:

Jag var så less på myndighetsbehandlingen överhuvudtaget. Dom skulle ha reda på i princip vilket skonummer man hade och skokräm och allting. Så man hade inget privat kvar utan allting skulle avslöjas, och det var inte mig på nått vis...

Han berättar att de är ett par av de gamla svenskarna som håller samman, men ofta håller han sig även för sig själv. Då jag senare frågar honom om var han helst på sikt vill bo svarar han:

Det är tillgången till alkoholen som är mycket lättare än i Sverige. Här kan jag få tag i det dygnet runt. Det kan jag inte i Sverige.

Han uppger sig trivas i Köpenhamn, talar språket men känner sig ändå till viss del som en flykting, och tillägger:

Jag känner mig vad ska man säga dansk men mer svensk. Dansk men mer svensk...Ja, jag vet inte hur jag skall förklara det.

Jonas har sjukpension från Sverige och drygar ut inkomsterna genom att tigga. Liksom många andra hemlösa ställer han ut en mugg framför den plats där han lägger sig för att sova, och på morgonen brukar där ligga en del pengar i den. Jonas dök aldrig upp till det rum man hade ordnat åt honom. Sist jag talade med Pia, socialarbetare på Fundamentet, så visste hon inte vart han var – kanske hade han åkt över till Sverige för ett tag.

Pidde, är yngre än Jonas, kring 45, och uppger sig ha bott i Köpenhamn från och till under tre år, nu senast i ett halvår. Han är tungt alkoholiserad och röker hasch, liksom alla andra som jag träffat. Han är hemlös och bor och sover i H C Ørsteds Park. Då jag under ett av mina möten frågar honom varför han vill uppehålla sig i Danmark säger han:

Jo för Köpenhamn är en sån stor stad så här händer nåt hela tiden, positivt eller negativt...men det blir liksom ..Man träffar alla som en själv på ett och samma ställe.

Det är storstaden och mentaliteten i Danmark som han uppger sig uppskatta:

Man vet att varje morgon klockan sju kan man gå ned där man brukar stå så står det alltid någon med en låda öl och...ja så tar man en morgonbajer och .nästa gång skall jag göra

samma sak. Sen när man bommar pengar av vanligt folk – unga tjejer eller gamla käringar eller vad som helst, så vågar dom snacka med en utan att bli skrämda av att man ser skitig och skäggig ut...Tvärtom...dom hoppar på en ibland och kramar en och allt möjligt och sitter i knä och bara pratar...så det är mentalitetsgrejen också...det är det det handlar om

Samma synpunkt framkom från en annan hemlös som var född i Danmark, som efter 22 års vistelse i Sverige blivit svensk och förlorat sitt danska medborgarskap som han nu bara gick och väntade på att få tillbaka. Även han nämnde mentaliteten och hur det alltid var lätt att mötas över en bajer på det torg där han brukade komma för att dricka med sina svenska, danska och grönländska vänner. Han tog upp även en annan skillnad mellan Sverige och Danmark.

Ja.....det är det här med de här værestederna...de finns inte i Malmö. Du har bara möjlighet att komma in genom din stadsdelsförvaltning och de härbärgen där finns och det är ca 100 platser i Malmö tror jag.

I motsats så beskriver han en god tillgång till natthärbärgsplatser i Köpenhamn:

Jag har sovit på Sundholm på Natcaféet och där är det bara att gå dit. Jag har sovit på Lærkehøj och .det är bara att gå dit. Jag har sovit på Hillerødgade.. det är bara och gå dit...Mændenes Hjem vet jag att du bara kan gå dit...Stengade vet jag du bara kan gå dit...Du får en madrass och så sover du där....

Möjligheten att finna tak över huvudet utan att det krävdes anvisning utav en socialsekreterare upplevdes som en stor fördel i Köpenhamn. Han beskrev även hur det hårda livet som hemlös i Malmö fått honom att gå ned 17 kg i vikt, men att han under sin tid som hemlös i Köpenhamn inte tappat ett enda kg. Han fortsätter beskriva boende- och uppehållstillvaron i Malmö för en hemlös:

Nää...jo på Stadsmissionen där kan du bara gå dit men dom har bara 16 platser tror jag eller nåt sånt...men det är det enda stället som finns i Malmö...du kan ju själv tänka dig – det är 16 platser på Stadsmissionen och på Sundholm tror jag dom kan ta 50 personer bara på det enda stället...Sen öppnar Fedtekælderen klockan halv nio och då kan du gå ned och äta frukost och du kan för 10 kronor köpa varm mat att ta med dig eller äta där. När dom stänger kan du gå ut på Holmbladsgade på Fundamentet där du kan vara tills klockan 21.00 om kvällen då Sundholm öppnar...Så du kan i stort sett hålla dig inomhus hela dagen om det skulle va så och det kan du alltså inte i Malmö

Fördelarna med att vistas i Köpenhamn är sammanfattningsvis enligt de intervjuade att alkoholen är mer lättillgänglig, det finns fler härbärgsplatser dit man kan finna tak över huvudet utan hänvisning samt få mat och att den danska mentaliteten är vänligare.

Människor med psykisk sjukdom

Den tredje gruppen svenskar som uppehåller sig i Köpenhamn utgörs av de man kan kalla personer med psykisk sjukdom, som uppfattas som avvikande. Jag möter en av dessa på Fedtekælderen där jag sitter för tredje dagen i rad. Han säger att han heter Gunnar, kommer ifrån en stad i mellersta Sverige, och har bott i Köpenhamn vid ett flertal tillfällen i sammanlagt åtta månader. Han funderar nu på att resa vidare, kanske till Tjeckien. Jag frågar varför han är i Köpenhamn och lite längre fram i samtalet säger han

”Köpenhamn är bättre för människor som är i vår situation (dvs hemlösa)”.

Jag frågar varför och han säger att det handlar om bättre boende och liberalare mentalitet. Han berättar att han bor på Lærkehøj. Vi talar om svenska myndigheter och han säger sig inte direkt ha något emot vad de gör men att han har svårt för dem, och att han upplever att de vill kontrollera och styra. Han säger att de nu vill tilldela honom en god man att förvalta hans ekonomi, något han inte alls är intresserad av.

Ett annat fall är Börje. Jag möter honom för första gången på Rådhuspladsen tillsammans med en grupp andra svenskar, mestadels alkoholister. Börje är i 50-årsåldern, har långt grått skägg, ser sliten och smutsig ut men han plirar vänligt med ögonen där han sitter omslingrad av en påverkad yngre finska. Enligt hans vän Allan som sitter på samma bänk som oss så har Börje aldrig arbetat eller bott utanför hemmet och kom till Köpenhamn efter det att hans moder, som han bott tillsammans med dött. Börje har en lägenhet i Sverige men föredrar att uppehålla sig i Köpenhamn där han oftast bor på gatan.

Jag träffar Börje under ett flertal tillfällen i Köpenhamn. Många intressen är involverade i hans fall. De danska socialarbetarna och svenska kyrkan vill att Börje återvänder till Sverige där han har en egen lägenhet. Projekt Udenfor har ordnat ett litet rum på ett boende för individer med psykiska besvär. Börjes pension är dock för liten för att han på sikt skall kunna klara att leva i Köpenhamn och Köpenhamns kommun säger sig inte vilja ge bostadstillägg till Börje, eftersom han är svensk medborgare. Konflikten kring Börjes väl och ve involverar många som alla vet vad som är bäst för Börje. Jag stöter på Börje strax efter jul på den plats längs Strøget där han ofta brukar sitta. Han planerar att övernatta på gatan denna natt om det inte blir för kallt. Då har han ju alltid sitt rum. Han säger han känner sig ensam i det lilla rummet och hellre sover på gatan där han har folk omkring sig. Han säger att han nu snart tvingas välja mellan rummet i Köpenhamn eller lägenheten i Sverige men han vill inte lämna lägenheten med alla sina saker. Men samtidigt – han vill gärna bo i Köpenhamn där han har sina vänner. Jag lägger en slant i koppen han har ställt fram framför sin sovplats och går vidare.

Sammanfattningsvis så har denna grupp människor sökt sig till Köpenhamn, för att få tillfälle att i en större, anonym storstad leva sina liv, i fred från granskande och inte sällan dömande blickar och myndigheter som vill styra över deras liv. De upplever sig friare och att de mår bättre i Köpenhamn. Men de lever under utsatta villkor och deras hälsa offras för vad de upplever som ökad frihet och självbestämmande.

Varför har man kommit? – en sammanfattning

De faktorer som sammanfattningsvis kom fram från intervjumaterialet som förklaring till varför man uppehöll sig i Köpenhamn var:

- Tillgången till legalt och illegalt metadon
- Systemflykt
- Den danska mentaliteten
- Storstadseffekten
- Den högre tillgången till gratis eller billigt boende och mat i Köpenhamn

Faktorerna framträdde aldrig separat utan återkom i olika kombinationer. Oavsett grupp är det många som lider av psykiska problem. Många, oavsett vilken grupp de tillhörde enligt vår indelning, uttryckte sig positivt om Danmark och över hur man bemöttes som hemlös missbrukare. Danskarna upplevdes som varmare, öppnare och mindre dömande samtidigt som det fanns ett rikt utbud av värmestugor och nattkaféer dit man kunde vända sig och äta billigt eller gratis, få rena kläder, samt övernatta utan särskild anvisning ifrån en socialsekreterare.. Framförallt denna aspekt framstår som viktig. Det rör sig om en grupp med en stark motvilja till allt som har med myndighetssystemet att göra, och som helst av allt vill få lov att leva sina liv utan inblandning. Motsvarande konstaterades även i en nyligen gjord studie över hemlösa på härbärgat Convictus Bryggan City i Stockholm, där en dryg femtedel av gästerna inte hade någon tillfredsställande kontakt med socialtjänsten (Storbjörk 2007). Det är frihets känslan och känslan att själv kunna ta ansvar för sitt liv, ett autonomikrav, som många av svenskarna verkar ge uttryck för.

Det starkaste samband som framkommit är kopplingen mellan svensk behandlingskultur och svenska behandlingserbjudanden och varför man sökt sig till Köpenhamn. Det är frånvaron av metadonbehandling med rimliga krav som gör att många svenskar söker sig till Köpenhamn. I synnerhet upplevs behandlingen som erbjuds i Sverige med ett stort inslag av kontroll och bestraffning som kränkande.

I detta sammanhang vill vi understryka följande:

- Det finns tydliga brister i tillgången till substitutionsbehandling i Sverige. Väntetiderna kan i många fall vara långa och vårdgarantins regler efterlevs bara i drygt hälften av landets landsting. (Sjölander, Johnson 2007).
- Det finns en utstraffningskultur på många håll i Sverige som gör att sidomissbruk inte sällan straffas med avstängd behandling och spärrtider, dvs. specificerade tider innan patienten på nytt kan få behandling.
- Det förekommer hos svenska myndigheter en syn på narkotikamissbruk, dess orsaker och lösningar, som ofta inte står i överrensstämmelse med beprövad vetenskap (SBU). I stället för effektiv behandling och inslag av harm-reduction marginaliseras och kriminaliseras grupper av missbrukare mer än nödvändigt. Resultatet blir ökat individuellt lidande och ökade samhällskostnader. (Svensson, Kristiansen, 2003).
- Alternativet i Sverige upplevs av svenskköpenhamnarna vara en tillvaro präglad av fortsatt heroinmissbruk och kriminalitet

Det är dessa faktorer som främst gör att en grupp svenska, opiatmissbrukande medborgare tar sin tillflykt till Köpenhamn där illegalt metadon finns tillgängligt och där synen på missbruk är mindre repressiv än vad den är i Sverige. Istället för att leva utanför samhället i Sverige väljer dessa individer att leva i Danmark. Det rör sig dock inte om en stor grupp. För de flesta svenska missbrukare utgör livet i Köpenhamn inte ett alternativ utan vägen går hellre via fortsatt narkotikamissbruk i Sverige. Vi kan sålunda tillbakavisa ett antagande som ibland framkommer i debatten: att det är den liberala danska narkotikapolitiken och tillgången till droger i Köpenhamn som utgör huvudorsaken för att dessa svenskar söker sig till Köpenhamn. Detta antagande byggde till stor del på den trafik av svenskar som sökte sig till Köpenhamn och Christiania i syfte att köpa hasch, en trafik som ökade ständigt under många år. Denna trafik har dock idag nästan upphört (Sjölander, Svensson 2006).

Många av de svenskar vi mött vill in i behandling, men på villkor de själva anser att de mäktar med. Vård skall som utgångspunkt alltid grunda sig på vetenskap och beprövad erfarenhet.

Denna självklara utgångspunkt måste även få genomslag inom missbruksvården. Alltför ofta tillämpas det inom missbruksvården metoder utan vetenskaplig evidens, samtidigt som evidensprövade metoder inte tillämpas, ofta pga. motstånd av en mer normativ karaktär (Sjöländer; Johnson, 2007). Metadonflyktingarna utgör en tydlig illustration av att det finns en grupp missbrukare som i dagens svenska behandlingssystem har svårt att finna en plats – de har stötts ut och passar inte in då alla missbrukare antas kunna underordna sig samma behandlingsnormativa ramverk. Det krävs en diversifierad missbruksvård där alla grupper kan erbjudas den vårdform de behöver och kan klara av. Lika lite som det finns en orsak till att någon blir missbrukare, finns det en väg ut ur detta missbruk. Substitutionsbehandlingen måste, enligt vår uppfattning, bygga på evidensbaserade metoder i stället för på moraliska värderingar. I detta förhållningssätt ingår insikten om att vägen ifrån missbruket ofta är både lång och krokig där återfall kan förväntas, också om man deltar i underhållsbehandling.

Svenskarna i Köpenhamn och deras livskvalitet

Vad kan sägas om hälsotillståndet och livskvaliteten generellt för gruppen av svenska missbrukare i Köpenhamn? I denna del av rapporten grundar vi oss huvudsakligen på de resultat som framkommer i en evalueringsrapport av ett uppsökande projekt i Köpenhamns kommun, SundhedsTeamet, ett projekt som sedermera permanentats (Evalueringsrapport 2007). Projektet som bedrevs perioden 2001 – 2005 ingick som ett led i att utökade resurser avsattes för arbete med den missbrukande eller marginaliserade gruppen som under längre perioder uppehöll sig på gatuplanet. Det fanns ett antagande om att denna grupp ofta präglades av en generellt sämre hälsorelaterad och social livskvalitet. För att nå denna grupp organiserades arbetet kring kontaktpunkter knutna till Mændenes Hjem på Vesterbro, samt Forchhammersvejs specialinstitution, som särskilt ansvarar för Köpenhamns kommuns kontakter med icke-köpenhamnska missbrukare. SundhedsTeamet utgörs av en grupp på en läkare och fyra sjuksköterskor som arbetar på gatorna i Köpenhamn.

I projektet registrerades under åren 2001 och 2005 totalt 542 individer. Rapporten konstaterar det som anmärkningsvärt att 2/3 av de personer som projektet mötte på gatuplanet inte hade haft sin senaste adress i Köpenhamn. Av dessa uppgav 81 personer att de hade hemtillhörighet i annat land. 35 personer hade hemvist i någon svensk kommun, 30 personer i Norge. Rapporten konstaterar att gruppen som helhet har ett markant sämre hälsotillstånd än normalbefolkningen. I förhållande till hela undersökningsgruppen noteras att svenskarna har ett högre intag av illegalt metadon, något som i sig antyder en av orsakerna till svenskars tillflykt till den danska huvudstaden – illegal och relativt billig metadon. Rapporten konstaterar även att den svenska gruppen tenderar att vara något äldre än genomsnittet, vilket tyder på att de under en längre tid har varit etablerade missbrukare.

Så här beskrev sjuksköterskorna på Sundholms sjuksköterskemottagning svenskarnas hälsotillstånd:

Dom har det inte bra....Dom håller på att bli för gamla, dom är slitna och har många missbruksrelaterade sjukdomar...Tandstatusen är dålig, en hel del har hepatit C och B, dom har cirkulationsproblem så dom får bensår...några injektionsskador...undernärda...Några av dom är om inte psykotiska så i alla fall psykiskt sjuka, det är dom väl allihopa...och några av dom har även psykotiska perioder som kanske är missbruksrelaterade....Svårt kanske att säga i och för sig om vad som kommer först.

Ingelise som arbetar på Kofoeds Kælder och som dagligen rör sig mycket på Köpenhamns gator svarade så här på frågan om hur hon upplevde svenskarna situation:

Jag vill säga att dom som har varit i Danmark lång tid, för dom går det utför, dom blir dåligare men ibland kan vi då lyckligtvis få några av dem in på sjukhus och få behandling...Men annars så är det ju så dessvärre att vi inte kan hjälpa dom utan att dom måste åka tillbaka till Sverige igen och många vill ju inte tillbaka...Det är det som är lite sorgligt..

Svenskarna kan erbjudas nödvändig, akut vård och skrivs sedan ut. Ibland kontaktas gatuarbetarna på Forchhammersvej så att de kan ta vid och föröka hjälpa svensken hem, ibland lyckas man med en överföring till ett svenskt sjukhus men ofta skrivs de bara ut igen i hemlösheten. Henrik Thiesen, läkare på det mobila Sunhedteamet beskriver hur osäkerhet kring vad man kan och får göra ofta präglar kontakterna mellan Sverige och Danmark, ofta med negativa konsekvenser för de hjälpsökande. Han nämner som ett exempel en svensk som han försökte få inlagd för metadonbehandling på en privat klinik i Köpenhamn, på den svenska kommunens bekostnad. Den svenska socialtjänsten var osäker om detta var möjligt och tiden gick. Då socialtjänsten slutligen beslutade att det borde vara möjligt, var det för sent – mannen hade dött av en överdos på gatan i Köpenhamn. Här behövs mer samarbete och kunskap om hur systemen fungerar i Danmark och Sverige. Henrik Thiesen betonar hur nätverken över Sundet, de personliga relationerna, ofta är avgörande för att kunna hjälpa många av de svenskar han möter i Köpenhamn. Med kunskap och god vilja kan ofta lösningar uppnås mellan två system som inte är anpassade för varandra.

Är marginaliserade svenskar ett problem?

Vår undersökning av problembilden beträffande de svenska hemlösa i Köpenhamn har innefattat två delar:

- En kvantitativ uppskattning av antalet
- Intervjuer med chefer och medarbetare, på flertalet av de privata och offentliga institutioner där svenskarna brukar komma, om deras syn på de svenska hemlösa

Vi börjar med den kvantitativa framställningen.

Marginaliserade svenskar i Köpenhamn – en kvantitativ belysning

Syftet med denna del är att ge en kvantitativ belysning på antalet svenska hemlösa och missbrukare som uppehåller sig i Köpenhamn. Hur många är de? Ett svar på den frågan kan man aldrig få med säkerhet. Räkning av grupper såsom hemlösa är notoriskt svåra att göra och omfattas alltid av ett stort mått av osäkerhet (Svärd 1998). Beräkningar är beroende av medverkan av andra offentliga aktörer och frivilligorganisationer och innefattar bara dem som de möjligtvis har mött och registrerat (ibid.). I den första fullständiga nationella hemlöshetsundersökningen som just nu pågår i Danmark i Socialforskningsinstitutets regi mötte man starkt motstånd från hemlösa som inte ville låta sig registreras och räknas

(Kristelig Dagblad, den 10/2 – 07). Samma motstånd mötte man från svenskt håll vid den sista nationella räkningen 2005 då många frivilligorganisationer vägrade delta (referens). Den kvantitativa beräkningen skall således ses som en uppskattning där vi försökt ringa in omfattningen av problemet.

Antalet svenskar i mötet med Köpenhamns kommuns fältarbetare

Köpenhamns kommuns verksamhet för hemlösa icke-köpenhamnare för sedan 2004 systematisk dokumentation över de ärenden de involveras i. De kontakter de får registreras utefter parametrar som nationalitet, medborgarskap, ålder, folkbokföringsort och/eller landsting, när kontakten etablerats och avslutats, var kontakten skett, och vad som är målet med ärendet. De svenskar som registreras är bara de som lämnat samtycke därtill. Oftast handlar det om svenskar som dessa fältarbetare själva mött under sitt uppsökande arbete eller då någon annan kontaktat dem i ett ärende med en icke-köpenhamnsk hemlös som verkar vilja stanna i Köpenhamn. I de flesta fall rör det sig om en hemlös med utländsk nationalitet.

Följande tabell visar på fördelningen med avseende på nationalitet för året 2006:

Nationalitet	Män	Kvinnor
Danmark	32	7
Sverige	44	10
Norge	16	5
Finland	4	0
Island	3	2
Tyskland	4	2
Frankrike	1	0
Polen	6	0
England	1	1
Rumänien	1	0
Tjeckien	1	0
Holland	2	0
Portugal	2	0
Ryssland	1	0
Nigeria	0	1
USA	0	1
Tot.	119	28

Fördelningen visar att den svenska gruppen utgör den största gruppen. Den norska gruppen var tidigare större, men har under de senaste åren nästan halverats. Enligt fältarbetarna hänger detta samman med att underhållsbehandling för heroinmissbrukare har byggts ut kraftigt och anpassats efter patienternas varierande behov.

I det följande visas utvecklingen med avseende på den svenska gruppen mellan åren 2004 och 2006. Fördelningen utifrån geografisk hemhörighet för 2004 ger följande bild:

Län	Kvinnor	Män	Totalt	%
Blekinge		1	1	2.1

Gotland		1	1	2.1
Halland		1	1	2.1
Kronoberg		2	2	4.3
Norrbottn		1	1	2.1
Region Skåne	6	15	21	45.7
Stockholms län	2	5	7	15.2
Västra Götaland	4	3	7	15.2
Örebro län		3	3	6.5
Östergötland		1	1	2.1
Västmanland	1		1	2.1
Totalt	13	33	46	

Under 2004 kan vi således se att Köpenhamns kommun hade kontakt med 46 svenskar som uppehöll sig i Köpenhamn. Den klart största gruppen kom från Skåne (46 %) följt av lika stora delar ifrån Stockholm respektive Västra Götaland (15.2 %). Den skånska gruppen fördelas mellan Malmö (8 st), Helsingborg (7 st.), samt Landskrona, Lund och Hässleholm (en vardera). 40 % var kvinnor och 60 % män.

Fördelningen för 2005 ser ut som följer:

Län	Kvinnor	Män	Totalt	%
Skåne	4	13	17	41
Västra Götaland	3	9	12	29
Norrbottn	1	1	2	4,9
Halland		1	1	2,4
Uppsala		1	1	2,4
Västernorrland		1	1	2,4
Stockholm	1	2	3	7,3
Örebro		1	1	2,4
Gävleborg		1	1	2,4
Östergötland		1	1	2,4
Dalarna	1		1	2,4
Totalt	10	31	41	

Drygt 40 procent kom ifrån Skåne, 30 procent från Västra Götaland och sju procent från Stockholm. Ifrån Skåne kom de flesta från Helsingborg (6 st), Malmö, Lund (2 st vardera) samt 1 ifrån vardera Bjuv, Landskrona, Trelleborg, Hässleholm och Eslöv (två ifrån Skåne hade okänd kommuntillhörighet). 25 % var kvinnor och 75 % män.

Under 2006 ser fördelningen uppdelad efter geografisk hemvist ut enligt följande:

Landsting	Antal (tot)	Procent

Skåne	30	56
Uppsala	1	1,8
Blekinge	1	1,8
Västra Götaland	8	14
Halland	1	1,8
Gotland	2	3,7
Gävleborg	1	1,8
Stockholm	3	5,3
Jönköping	3	5,3
Örebro	1	1,8
Östergötland	1	1,8
Norrbottn	1	1,8
Västerbotten	1	1,8
Totalt	54	

Drygt 56 % kom under 2006 ifrån Skåne, 14 % från Västra Götaland och 5,3 procent från Stockholm.

Åldersfördelningen med avseende på födelseår för de år vi haft data tillgänglig, 2004 och 2005, visar att de flesta är födda mellan åren 1951 och 1971 (se bilaga).

Sammanfattningsvis visar sammanställningen från dessa tre år att ibland de svenskar som kommer till Köpenhamn och har kontakt med Köpenhamns kommun, så kommer de flesta från storstadslandstingen Skåne, Västra Götaland samt Stockholm, och de flesta ifrån Skåne. De allra flesta är födda mellan åren 1951 och 1971 och majoriteten utgörs av män. Siffrorna visar vidare på ett stadigt minskat antal svenskar ifrån Stockholmsområdet i motsats till Västra Götaland som under dessa tre år haft en stadig uppgång. Antalet ifrån Skåne har växlat mycket, något som gör det svårt att se några entydiga tendenser. Dock är antalet ifrån Skåne 2006 det högsta hittills (30 st.). För de år vi haft tillgång till data på kommunnivå, 2004 och 2005, visar sammanställningen att det ifrån Skåne är främst från de Öresundsnära kommunerna på Skånes västkust, Malmö, Lund, Helsingborg och Landskrona, som svenskarna kommer till Köpenhamn. Ifrån Västra Götaland och Stockholms landsting kommer de flesta ifrån Göteborg och Stockholm.

I Köpenhamn visar statistiken att svenskarna oftast vänder sig till Mændenes Hjem, Sundholm, samt för 2004 till Reden, dock med en stark övervikt för Mændenes Hjem – se bilaga. Många hjälpsökande svenskar som strandar i Köpenhamn kommer i kontakt med denna institution, mycket pga. dess centrala belägenhet, nära Hovedbanegården. Oavsett om man känner till denna institution eller inte innan man anländer till Köpenhamn så stöter man lätt på den om man rör sig i områdena längs Istedgade.

Siffrorna ovan har dock sina begränsningar:

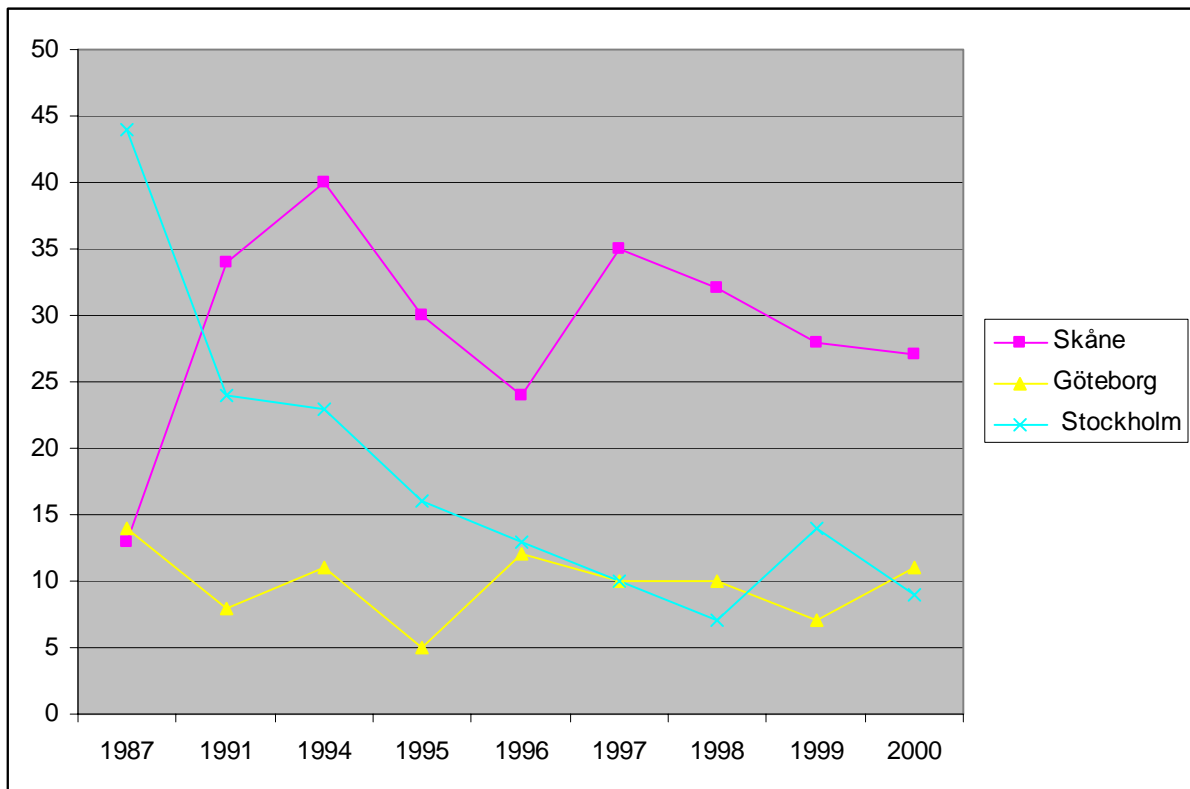
- det finns klara skillnader i viljan att ta kontakt med Köpenhamns kommun ifrån ställe till ställe.
- det finns skillnader i graden och omfattningen av den registrering som görs från ställe till ställe.
- i statistiken återfinns bara svenskar som gett sitt samtycke till att registreras och därmed inleda en kontakt med Köpenhamns kommun.

- det är inte i alla fall som en kontakt med en svensk leder till att de särskilda socialarbetarna inom Köpenhamns kommun kontaktas.

Till exempel är man så som ovan påpekats på ett ställe som på Fedtekældereren inte lika villigt att kontakta Köpenhamns kommun som man är på Mændenes Hjem. Och ett ställe där svenskar periodvis brukar uppehålla sig, Stengade, syns inte alls i statistiken då Köpenhamns kommuns representanter sällan är välkomna på detta ställe. Siffrorna kan på så vis ses dels som en indikation på vart svenskarna brukar vända sig i Köpenhamn, men även som tydlig indikation på de olika stälernas grad av samarbete med Köpenhamns kommun. Statistiken omfattar som sagt bara de svenskar som gett sitt samtycke till att registreras av Köpenhamns kommun.

Den statistik som presenterades ovan påbörjades först under 2004 och jämförelser tillbaka till den tid då svenska socialarbetare opererade i Köpenhamn är svår då deras verksamhet delvis hade en annan omfattning och inriktning än de nuvarande fältarbetarnas. De svenska socialarbetarnas verksamhet omfattade även kontakter med de s.k. drogturisterna, företrädesvis ungdomar på jakt efter hasch, samt kontakter med andra medborgare som sökte information om Danmark. En jämförelse kan likväl vara av intresse.

I den sista rapporten som gjordes 2001 innan verksamheten lades ned kan man läsa att det enligt de dåvarande svenska socialarbetarnas uppskattning rörde sig om ca 20 svenskar som alltid uppehöll sig i Köpenhamn (Svenska socialarbetarna i Köpenhamn, verksamhetsrapport 2001). Antalet varierade under året och var oftast högre under sommarmånaderna (ibid.). Som nämnts vände de sig till en betydligt bredare grupp än Köpenhamns kommuns fältarbetare. Periodvis prioriterade man den yngre gruppen svenskar, de s.k. narkotikaturisterna, som sökte sig till Köpenhamn och områdena kring Christiania. Antalet kontakter varierade under åren 1997 och 2000 mellan 426 och 1664. Beträffande den geografiska spridningen så kom de flesta av deras kontakter ifrån Skåne och Göteborg, samt i mindre omfattning ifrån Stockholm. Förhållandet mellan dessa tre områden ses i följande diagram:

Sett över en längre tidsperiod så visar statistiken på en stadigt minskande andel ifrån Stockholmsområdet, en växlande men över tid tämligen konstant andel ifrån Göteborgsområdet. Visserligen ökade antalet ifrån Skåne kraftigt mellan åren 1987 och 1994 men minskade sedan sett över hela tidsperioden fram till 2000. Så som framgått av de danska socialarbetarnas statistik ovan har denna trend i stor hållit i sig även om basen, antalet kontakter, idag är klart mindre. Även om det inte utifrån detta material med säkerhet kan sägas varför den geografiska fördelningen och utvecklingen ser ut som den gör vill vi likväl framföra några hypoteser som troliga:

- *Vårdtillgång:* tillgången till substitutionsbehandling i ett landsting kommer att påverka andelen medborgare därifrån som återfinns i Köpenhamn. Tillgången till substitutionsbehandling är klart underdimensionerad i Västra Götaland och väntetiderna är långa (Johnson, Sjölander 2007) samtidigt som andelen heroinmissbrukare ökat (). Samma sak gäller för Skåne där tillgången till substitutionsbehandling är begränsad (ibid). Motsatsvis kan Stockholms upprustning av sitt substitutionsbehandlingsprogram antas vara del av förklaringen till den stadiga minskningen av andelen därifrån. Så som tidigare nämndes har t. ex antalet norska hemlösa missbrukare i Köpenhamn minskat kraftigt efter Norges upprustning av sitt substitutionsbehandlingsprogram
- *Avstånd:* Det är rimligt att anta att antalet narkotikamissbrukare från ett visst landsting är omvänt relaterat till avståndet till Köpenhamn – kortare avstånd, fler narkotikamissbrukare. Det korta avståndet mellan Skåne och Köpenhamn kan antas medföra att en heroinist från Skåne söker sig till Köpenhamn.
- *Kommunikationsmöjligheter:* om det är lätt och billigt att resa till Köpenhamn kan antal svenskar förväntas öka. En god tillgång av buss- och tågförbindelser ifrån orter som Stockholm, Malmö och Göteborg till Köpenhamn kan bidra till att fler ifrån dessa

områden söker sig till Köpenhamn. Troligtvis spelar priset en viktig roll. Ett billigt bussalternativ ifrån en ort till Köpenhamn kan antas öka antalet personer därifrån.

Nätter på natthärbärge

För att få en uppskattning av omfattningen av antalet svenskar som uppehåller sig i Köpenhamn nattetid på några av Köpenhamns natthärbärgen/nattkaféer, avtalade vi med några av dessa att under ett antal nätter räkna antalet övernattande svenskar. De härbärgen vi valde var Sundholm, Hillerødgade, Stengade och Lærkehøj, och är några av de centrala natthärbärgen som svenskarna använder sig av. Mændenes Hjem valde dock att inte heller medverka i denna del. Räkningen gick till så att ett streck sattes av de nattarbetare som tjänstgjorde vid tillfället för varje svensk som kom. Inga personuppgifter i övrigt registrerades. Mätningen gjordes under tre nätter mellan den 11/12 – 06 och den 14/12 – 06.

Natthärbärge	Datum		
	11 - 12	12 - 13	13 - 14
Sundholm Natcafé	3	3	3
Stengade	3	3	3
Hillerødgade Natcafé	1	1	1
Lærkehøj Natcafé	1	1	1
Totalt	8	8	8

Det rör sig således om 8 svenskar per natt. De flesta svenskar återfanns på Sundholms Natcafé samt på Stengade. Enligt Bo Möller, chefen på Sundholm, ett av de ställen som i denna mätning hade flest svenskar var antalet svenskar tämligen representativt och visade att svenskarna enligt honom inte utgjorde ett stort problem på Sundholm. Öväntat få svenskar registrerades under dessa tre nätter i Köpenhamn. Enligt en räkning på Hillerødgade som gjordes under tio nätter mellan den 6/11 – 14/11 2006 uppgick antal besök med svensk nationalitet under denna period till sju stycken. Denna siffra anger inte att det rört sig om sju olika personer, utan troligtvis har det rört sig om färre personer som kommit flera nätter i rad. Siffran styrker bilden av att det är relativt få svenskar som besöker natthärbärgen. Oftast rör det sig om ett fåtal svenskar som använder sig av natthärbärgen under en längre tid.

Lene, en av nattarbetarna på Lærkehøj som hjälpt till med att räkna antalet svenskar på Lærkehøj Natcafé under mätperioden kommenterade att även om det i deras fall handlade om bara en svensk så var det fortfarande i relativa termer tämligen mycket, givet de bara har 12 nattplatser och att samma svenskar tenderade att stanna under mycket lång tid.

Svenskar inskrivna på § 110 institutioner i Köpenhamn under åren 2000 - 2006

Några av de svenskar som Sjölander mött i Köpenhamn bodde under mätperioden i ett av stadens tillfälliga dygnboende, de s.k. § 110-boformerna. Ifrån fältarbetet visste vi att åtminstone sju personer med svenskt medborgarskap fanns inskrivna på ett av dessa erbjudanden, två på Sundholm, två på Mændenes Hjem, samt tre på Hillerødgade. Kanske fanns det en större grupp av svenskar inskrivna i Köpenhamn i denna boform? Vi bad Köpenhamns kommun om en sammanställning över alla svenskar som de enligt uppgift haft inskrivna mellan åren 2000 och 2006 (se Bilaga). På de härbärgen där hemlösa under en begränsad period kan erbjudas en säng i ett eget eller delat rum, § 110 boendena, har bara 48 svenskar totalt inskrivits mellan åren 2000 och 2006. Av dessa berör 16 inskrivningar härbärgen där traditionellt hemlösa svenskar med missbruksproblem brukar inlogeras för kortare eller längre tidsperioder. Det rör sig således om liten grupp svenskar som återfinns i ett av stadens § 110 boende.

Siffran kan vara något högre än den som framgår i bilagan då det inte kan uteslutas att en del svenskar registrerats utan att deras nationalitet framgått, eller kanske registrerats på annat sätt. Utifrån fältstudierna visste vi att sju svenskar under mätperioden fanns inskrivna på ett av dessa boende, något som inte återspeglas i statistiken ovan. Listan verkar innefatta ett moment av osäkerhet, men torde inte totalt sett förändra huvudintrycket av sammanställningen. Det är få svenskar i Köpenhamn inskrivna i stadens § 110 boendeformer.

Det verkar vidare finnas indikationer på att olika §110 boenden tillämpar olika principer i förhållande till hjälpsökande med svenskt medborgarskap. Så här uttryckte sig chefen för Kirkens Korshærs natthärbärke på Hillerødgade då han tillfrågades om det var ovanligt att svenskar fick tillgång till en § 110-härbärgsplats, ett tillfälligt men eget boende:

Nej, inte hos oss. Det är det enda stället där vi kanske är lite oppositionella i förhållande till Köpenhamns kommun som ju helst vill ha att man tar emot naturaliserade köpenhamnare. Jag håller mig till lagen som säger att vi skall ta emot alla, utan att göra skillnad om man är svensk, från Tjetjenien eller från Vanløse.

Han berättade även att olika ställen i Köpenhamn hade olika policy i denna fråga:

Vi gör som vi gör. Sundholm tar folk in för att dom inte skall gå på gatan, och så sänder dem vidare, medans Mændenes Hjem totalt avvisar dom...Så på Mændenes Hjem kommer dom inte alls. På Sundholm kommer du in, men blir sänd vidare, och hos oss kommer du in och kan stanna...förutsatt att den kommun man kommer från vill medverka.

Att en svensk hemlös bemöts olika och får olika bemötanden beroende på vart vederbörande vänder sig kan naturligtvis ses som en fördel – om man inte lyckas på ett ställe kan man ha bättre tur på nästa. På ett övergripande plan innebär dock detta en avsaknad på tydlighet och enhetlighet som hotar rättsäkerheten för en grupp människor i samhället som redan befinner sig i ett utsatt läge och är beroende av hjälp. Ett minimumkrav är hur som helst att lagen följs och tolkas på ett någorlunda enhetligt sätt.

Det finns inget i nationell lag som ger stöd för att hjälpsökandes behov bedöms utifrån varifrån de kommer. Enligt Socialloven § 110 som styr vem som har rätt att ta del av denna tillfälliga boendeform är grundkravet ”lagligt uppehåll” (Lov om Social Service §110). I handledningen till lagen anges det vidare att nationalitet inte utgör ett krav för att få hjälp enligt denna lag (Vägledning om tillämpningen av Serviceloven från den 5/12 2006). Enligt vägledningen till lagen om rättssäkerhet som styr rättstillämpningen beträffande social hjälp i Danmark är det en grundregel att det är den kommun som den hjälpsökande uppehåller sig i som har skyldighet att agera (handlekommune), i synnerhet då det rör sig om marginaliserade grupper (ibid.). Då det rör sig om personer som uppehåller sig endast bara tillfälligt i en kommun har den kommunen sedan i de flesta fall möjlighet att få sina utgifter ersatta av den kommun den hjälpsökande står skriven i. Svenskarna borde således idag i de flesta fall ha full tillgång till de köpenhamnska härbärgena, något de inte har överallt idag.

Sammantaget verkar det sålunda som om svenskars rättigheter inland kränks på delvis oklara grunder i de fall då de nekas plats på ett § 110 boende.

Vi skall återkomma till diskussionen om svenska rättigheters rättigheter i Köpenhamn i rapportens avslutande del.

Vår bedömning av antalet

Hur representativa är då de siffror som återfinns i Köpenhamns kommuns register? Antalet svenskar är säkert större, frågan är bara hur mycket större? Svaret på frågan beror på vilka kategorier av svenskar man väljer att inkludera. Vad med de svenskar som bara kommer in en sväng på Mændenes Hjem efter att ha köpt sitt metadon på Istedgade för att sen åka hem – skall de räknas med? Vad med svenska missbrukare som liksom så många andra svenskar tar sig en nöjestur till Köpenhamn över en långhelg för att sedan åka hem – skall de räknas med?

Många uppgifter om antalet svenskar som vistas i staden har förekommit i debatten. Exempelvis meddelade chefen på Mændenes Hjem, i en radiointervju att de under 2006 haft kontakt med åtminstone 100 svenskar (Hus Forbi nr.49, juni 2006). Det framgår dock av statistiken ovan att det är i betydligt färre tillfällen som Köpenhamns kommun kontaktas. Skillnaden mellan det faktiska tal av svenskar som man möter på ett ställe som Mændenes Hjem och antalet registrerade tillfällen av kontakt med Köpenhamns kommun pekar på en mycket viktig slutsats. Även om ett ställe som Mændenes Hjem, pga. sitt läge möter många svenskar i området kring Huvudbanegården, så är det en mindre grupp av de svenskar institutionen träffar som ingår i målgruppen för vår undersökning. Vår målgrupp utgörs av svenskar som flyttat till Danmark i syfte att under en längre period uppehålla sig i Köpenhamn, trots att de inte har ordnat boende. Den gruppens storlek ligger utifrån den övriga statistiken ovan närmare 50 än 100 sett över ett år.

Ett annat sätt att värdera omfattningen av antalet svenskar i Köpenhamn är att vistas i den miljö där de traditionellt befinner sig, lära känna nätverken och se hur många svenskar man möter eller som omtalas. Denna metodik utgjorde en central del av Sjölanders fältarbete. Ifrån juni till januari kom han på detta vis i kontakt med 27 svenskar. Faktum är att det utifrån fältstudierna verkar som om denna grupp rör sig om färre än 50, och högst sannolikt inte fler än 30 svenskar sett över ett år. Några försvinner och andra tillkommer. Det verkar faktiskt som om den fasta kärnan av svenskar som under längre tid uppehåller sig i Köpenhamn, som alla känner till och som många berörs av och engagerar sig i, rör sig om mindre än 30 och

sannolikt närmare 20 svenskar. Det är denna grupp av svenskar som debatten i huvudsak har kretsat kring, i alla fall på andra ställen än på Mændenes Hjem.

Utan att glömma de svårigheter som ligger i att göra en kvantitativ uppskattning av hemlöshet så pekar denna studie på att gruppen av svenskar som stadigvarande uppehåller sig i Köpenhamn och kommer i kontakt med det danska stöd- och hjälpsystemet inte är en särskilt stor. Den grupp som kommer i kontakt med Köpenhamns kommun specialinstitution på Forchhammersvej och registreras utgjordes av 56 svenskar under 2006. Antalet verkar dock variera en del över tid så inga klara utvecklingstendenser kan dras utifrån dessa siffror. Få svenskar återfinns även som registrerade på ett av Köpenhamns dygnerbjudande för hemlösa. Vår kartläggning kan tillbakavisa alla rykten om en våldsamt invasion av svenska hemlösa och missbrukare som tar sin tillflykt till Köpenhamn, uppehåller sig där under långa tider och kräver hjälp av det danska stödsystemet.

Upplevs svenskarna som ett problem – en kvalitativ belysning

En central del av kartläggningen har varit att genom intervjuer och samtal med danskar, professionellt berörda av de svenska hemlösa och missbrukarna, undersöka hur de ser på gruppens närvaro i Köpenhamn. I syfte att besvara denna fråga har intervjuer med chefer och medarbetare på flertalet av de privata och offentliga institutioner där svenskarna brukat komma gjorts. Dessa institutioner återfinns i ett nätverk av aktörer innefattande såväl privata som offentliga aktörer och erbjuder olika typer av insatser inom hemlöshets- och missbruksområdet.

I grova drag kan man uppfatta tre hållningar till svenskarna bland representanter för det danska stöd- och hjälpsystemet

- 1) svenskarna ses som ett problem och är i princip inte välkomna
- 2) svenskarna ses inte som ett problem totalt sett men utgör ändå ett oroande moment då de inte kan ges hjälp till behandling och långvarigt stöd i Köpenhamn
- 3) svenskarna ses överhuvudtaget inte som ett problem

Kommunens inställning motsvaras i stort sett av den inställning som alternativ två ger uttryck för. Den svenska gruppen verkar totalt sett inte utgöra ett stort problem för kommunen, men innebär ett biståndsbehov som kommunen måste förhålla sig till, särskilt då många av svenskarna lever under svåra omständigheter. Deras bekymmer skall främst ses mot bakgrund av ”Den nordiska konventionen om socialt bistånd och sociala tjänster” och det ansvar den ålägger ett värdland att hjälpa strandade nordiska medborgare. Så här uttryckte sig Steinar Rong då vi talade om omfattningen av olika grupper av hemlösa som uppehåller sig i Köpenhamn:

Vi upplever väl också att Köpenhamns kommun har många hemlösa som kommer från andra ställen, som har det svårt, men vi upplever inte att kommunen lider under det, men att det är ett lidande för den enskilda missbrukaren.

Likväl står det klart att kommunen tydligt markerar att man inte ser svenskarnas tillvaro i Köpenhamn som ett gott alternativ och att deras tillgång till det danska behandlingssystemet bör begränsas. Köpenhamn är som alla storstäder en magnet som drar till sig många olika grupper med olika hjälpbehov. Etablerandet att de två tjänsterna på Forchhammersvej utgör

även en tydlig illustration på en aktivare inställning ifrån kommunens sida att återföra hemlösa icke-köpenhamnare till sina hemkommuner. Så här uttryckte sig Tune Möller, jurist inom Köpenhamns kommun då vi talade om den svenska gruppen:

Där ligger ju även en utmaning i att det köpenhamnska behandlingssystem är ju inte dimensionerat till att rymma en massiv tillströmning av svenskar...Det är på det sättet utan proportioner...och liksom vi ofta utmärkt förstår det ändamålsenliga med att vi har dessa gemensamma länder att när man är i nöd i ett av broderländerna så får man hjälp...Och man har stora möjligheter att slå sig ned...men vi har ju inte möjlighet att i stor skala behandla svenskar.

Representanter för den tredje inställningen finner man oftast bland frivilliga organisationer i allmänhet och i synnerhet inom delar av Kirkens Korshær, den danska motsvarigheten till Stadsmissionen, som driver tre värmestugor och två nattkaféer i Köpenhamn. Svenskarna betraktas inte som ett problem och är välkomna att stanna i staden så länge de själva vill. Medan kommunens huvudstrategi är att motivera svenskarna till att återvända till hemkommunen ser de intervjuade från Kirkens Korshær det inte som sin uppgift att motivera svenskar att återvända. Samarbetet med systemet i form av kommunen är litet, ingen registrering görs och inga behandlingsmotiverande insatser görs då värmestugan betraktas som en behandlingsfri zon⁴.

Deras arbetsmetoder får kritik av Köpenhamns kommun som menar att de genom sin accepterande och omsorgsinriktade inställning bidrar till att kvarhålla personer i hemlöshet i Köpenhamn. Så här uttryckte Steiner Rong det:

Min uppfattning är att många blir stigmatiserade pga. av dessa saker. Vi tycker att i Köpenhamn speciellt är det för lätt att förbli i sitt missbruk...för attraktivt. Det finns en slags hemlöshetsindustri, kommunala och privata institutioner som bjuder över i att ge ett gott erbjudande till de hemlösa. Det finns en social trygghet på många av härbärgena som kan upplevas som mer positivt än att välja att gå in i behandling.

Synpunkten att Köpenhamn möjligtvis hade ett ansvar i att fasthålla hemlösa i hemlöshet framkom även i samtal med andra aktörer inom det köpenhamnska hemlöshetslandskapet. Då chefen för den privata värmestugan Fundamentet intervjuades, ett ställe dit svenskarna periodvis ofta kommer, och tillfrågades om han menade att de fasthöll svenskarna i hemlöshet svarade han:

Ja det tror jag man gör i någon grad.. det tror jag faktiskt. Alltså vi tycker inte om det, vi tycker inte om att säga det, eller tänka på det, men jag tror att vi i någon grad hjälper till och fasthåller dom.. Men jag tror också att vi i hög grad är med och försöker motivera dom till något annat....men om dom inte vill något annat, så fasthåller vi dom...för då pressar vi inte tillräckligt mycket på. Vi har inga incitament till att dom skall komma vidare med sina liv....men vi använder inga medel till att se till att dom kommer vidare för dom får hela tiden samma erbjudanden.

---

⁴ Detta gäller dock inte för de institutioner Kirkens Korshær driver som en mer affärsliknande verksamhet och där man genom avtal utför en verksamhet på uppdrag av en kommun. Denna konflikt mellan den kyrkliga traditionen med betoning på kristna värden och opposition till systemet, och en mer samarbetsinriktad och affärsmässig inriktning innebär en utveckling där Kirkens Korshær allt mer närmat sig ett samarbete med det offentliga systemet (Bundesén, Henriksen och Jørgensen (2001). Samma sak kan sägas om Stadsmissionens natthärbärge i Malmö som på uppdrag av Malmö Stad erbjuder härbärgsplatser, primärt till hemlösa Malmöbor..

Han själv representerade den andra hållningen ovan och menade att problemet med svenskarnas närvaro i Köpenhamn nog slutligen låg hos gruppen själv.

De som representerar hållning ett ovan och ser svenskarna som ett ovälkommet problem har jag bara mött på ett ställe i Köpenhamn, på Mændenes Hjem. De medarbetare jag där lyckades att tala med innan chefen motsatte sig vidare samarbete med projektet, uttryckte stor frustration över alla svenskar de mötte och uttryckte även att svenskarna i princip inte var välkomna där. ”Svenskarna betraktar vi som turister” var en hållning som framfördes av en av medarbetarna. Mændenes Hjem's restriktiva hållning i förhållande till svenskarna bekräftas även genom intervjuer med andra verksamma inom hemlöshetsområdet i Köpenhamn. Intervjuer med svenska hemlösa visar att de är föremål för en restriktiv hållning: som svensk får man bara uppehålla sig på Mændenes Hjem i tre nätter. Besöksstatistik på övernattande svenskar på Mændenes Hjem visar även på en halvering av antalet besökande svenskar sedan 2004. I de flesta fall handlar övernattningen om att de tillåts att uppehålla sig på entréplan sittandes på en av de vilstolar man installerat där – sängplats erbjuds undantagsvis.

Olika förhållningssätt inom det danska nätverk som är verksamt inom hemlöshets- och missbruksområdet, kan ses som ett utslag för att antalet aktörer, såväl privata som offentliga, har ökat över tid (Järvinen 1998; Asmussen, Jöhncke 2004), även om antalet platser på olika former av lågröskelboende såsom §110-boende över tid verkar vara konstant (Benjaminsen 2005). Det är alltså numera fler aktörer som erbjuder sina tjänster inom ramen för ett konstant antal platser, finansierade av stat och kommun, något som borgar för konkurrens. En mångfald av aktörer med delvis olika erbjudanden till de hemlösa stärker då denna grups möjligheter att välja den typ av erbjudande som passar bäst. Denna situation passar väl med svängningen i den danska offentliga retoriken där även grupper såsom hemlösa ses och beskrivs som brukare. Det är brukarens behov som skall styra utformningen av det offentliga systemets hjälpinsatser (Asmussen, V; Jöhncke, Stefan 2004). Den förstärkta insatsen inom hemlöshets- och missbruksområdet utgör även ett uttryck för ett utökat inslag av skadereducerande insatser inom det danska behandlingssystemet, där ökad livskvalitet för de mest utsatta grupperna prioriteras framför mål som drogfrihet och normalisering (Asmussen, Jöhncke 2004).

Kritiker menar dock att denna utveckling även kan ses som en kapitulation inför sociala problem i samhället där marginaliserade grupper, som det offentliga behandlingssystemet inte klarar av att behandla, stigmatiseras och utestängs från behandling (Järvinen 1998). Balansen mellan marginaliserade gruppers rätt att välja hur de vill leva sitt liv och systemets ansvar att nå dessa grupper med ett behandlingserbjudande utgör en svår balansgång. Valet kommer slutligen att stå mellan ökat samarbete, integrering eller separation och konkurrens mellan olika aktörer verksamma inom hemlöshets- och missbruksområdet. Dock kvarstår en i sammanhanget viktig fråga att besvara: Om ett brukarperspektiv skall genomsyra arbetet med hemlösa och missbrukare i Köpenhamns kommun, skall detta perspektiv då även vara giltigt i förhållande till hemlösa och missbrukare ifrån andra kommuner och länder som uppehåller sig i Köpenhamn? Det finns behov av ett klagörande i denna fråga.

Dialog kring svenskarna i Köpenhamn pågår just nu bland cheferna för de olika härbärgena. Syftet är att klargöra svenskarnas status samt om möjligt arbeta fram gemensamma riktlinjer.

Sammanfattningsvis visar intervjumaterialet att synen på svenskarna är delad bland de aktörer som arbetar inom det köpenhamnska hemlöshetslandskapet. På ett

övergripande plan verkar hållningen dock vara att problemet troligtvis är större för svenskarna själva, än för kommunen. Kommunen måste dock klargöra sin hållning i förhållande till hemlösa och missbrukare från andra kommuner och länder i relation till det övergripande brukarperspektiv som skall prägla arbetet inom detta område.

I Danmark verkar debatten om antalet svenska hemlösa i Köpenhamn ha modererats något med åren. Många med kontakt med den svenska gruppen ger samtidigt uttryck för att svenskarna utmärker sig och blir tidskrävande. – de fyller meget. Så här uttryckte sig Gertrud Sørensen, medarbetare på Sundholms härbärgscenter:

Man diskuterar mycket i Köpenhamn om svenskarna och där man länge talat om att det är många svenska hemlösa i Köpenhamn tror jag man är mer och mer, så som jag uppfattar det, kommit fram till att det kanske inte är så många men att dom tar mycket plats. Vi känner dom, vi vet vad de heter och deras cpr-nummer (personnummer) så det handlar mer om vår föreställning att det är flera....samma sak talas det om östeuropéerna nu.

Svenskarna, liksom östeuropéerna och andra hemlösa med utländsk nationalitet som sökt sig till storstaden Köpenhamn blir uppmärksammade⁵. Detta gäller i synnerhet då de kommer i kontakt med det danska trygghets- och behandlingssystemet. Mycket kan nog förklaras av en känsla av osäkerhet över vad man egentligen kan och inte kan göra. Många vill hjälpa men vet inte riktigt om man får. Sørensen uttryckte sig på följande vis:

”Men är lite så att varje gång vi möter en svensk så känns det som en ny sak...och vi vet inte så mycket.. som när du tex. frågade om en svensk kommun skall betala. Det menar vi men vi vet inte om det finns några juridiska problem med detta. Vi har varit mycket osäkra på att ta in svenskarna.....därför att vi...när vi gör det skall vi säga att vi gör det under en begränsad tid och om du kan få sex månaders kontanthjälp i Danmark så finns gränsen där, men du skall veta att du kanske blir utskriven efter denna tid.”

Det handlar helt enkelt om komplicerade fall där juridik möter politik och där kontakter ofta krävs med svenska kommuner och landsting, som inte alltid upplevs som samarbetsvilliga.

Synen på det danska offentliga systemet ifrån svenskarnas sida är även delat. Så här uttryckte sig Palle som tidigare figurerat i framställningen (se sid.24):

Jag får också säga en sak..att jag är väldigt chockad över det danska systemet också.. Det är bara för att vi står som svenska statsmedboragare så vill dom inte ha in fler svenskar här..för att dom skall lösa problemet...för dom vill att vi skall kunna lösa problemet i Sverige...och det tycker jag också att. .vi kommer får Sverige och vi får inte hjälp med pengar, för då uppehåller man sig i annat land, va narkoman i Sverige, det är jättehårt alltså!

Samtidigt bedyrar han sin tacksamhet för den hjälp han får av Köpenhamns kommun. Då jag frågade de svenskar som jag intervjuade om hur de upplevde de danska socialarbetarna med uppdrag att hjälpa dem, oftast genom en hemresa, framkom delade synpunkter. En del beskrev deras verksamhet i misstänksamma ordalag och beskrev dem närmast som ”bounty-hunters”, som fick betalt av Köpenhamns kommun per hemsänd svensk och hade frånsagt sig

---

⁵ Debatten om östeuropéerna, deras antal samt omfattningen av deras hjälpbehov har varit intensiv under hela 2006. Köpenhamns kommun gjorde en snabbutredning där en uppskattning av deras antal och hjälpbehov gjordes. Deras slutsats var att antalet ännu ej var av en sådan omfattning att nya åtgärder eller resurser var påkallade. Deras uppskattning fick en del kritik då flera ansåg den underlaget för konklusionerna var för litet.

all kontakt med dem. Andra, de som fått hjälp i Sverige eller Danmark, eller hade hopp om att få hjälp, hade oftast betydligt positivare omdömen om dem.

Att vara i kläm mellan två system - avslutande diskussion

Den danska paradoxen

Det tycks finnas en paradox som ofta visar sig i samtal med svenskarna som uppehåller sig i Köpenhamn. De tillhör de mest utsatta, hemlösa med uttalat missbruk. Deras hälsa är ofta dålig och de har bristfällig tillgång till det danska trygghetssystemet. Samtidigt uppger många av svenskarna att de älskar Danmark och danskarna, och framhåller att de kan få mycket hjälp och stöd i Danmark. Så här uttryckte en av de intervjuade det på frågan om deras tillgång till sjukvård i Köpenhamn:

”Oh det är som dag och natt. Det är som att komma till paradiset. Här tar man verkligen hand om oss. Alltså när man kommer hit till ett sjukhus här i Danmark så det första...jag blir sjuk om jag inte får mitt metadon...det är inga problem. Man får metadon med en gång.

En annan svensk, en äldre man i 50-årsåldern med alkoholproblem tyckte det var lustigt att danskarna åkte över till Sverige för att få billigare tandvård medan han som svensk och hemlös kunde få det gratis. Han skrattade gott och utbrast:

”Jag är kung här i Köpenhamn – jag får allt gratis! Kläder, tandläkare, läkare – allt är gratis!”

Kontrasten är anmärkningsvärd. Svenskarnas tillgång till hälso- och sjukvård i Danmark i förhållande till behov är de facto begränsad. Samtidigt visar citaten ovan på en tydlig *upplevd känsla* av tillgång. Många upplever sig verkligen som sedda och omhändertagna i Köpenhamn. Så här uttryckte ledaren för Sundholms härbärge sig då vi talade om de tre svenskar som under året fått tillfällig plats på Sundholm:

Dom tre vi har tagit in under detta år, dom är så tacksamma. Dom har levt många år på gatan. Det är sällan som jag ser någon som flyttat in på härbärget som tackar oss hela tiden. Dom fortsätter att tacka oss, och så är som samtidigt nervösa för om dom kan få stanna här.

Citatet ger en association till gamla tiders fattigvård där de fattiga emellanåt visade en stor tacksamhet, eftersom de insåg att de var oerhört beroende av den hjälp de fick för att kunna överleva. Det pekar på den utsatta ställning som svenskarna har – i Köpenhamn och också på hemmaplan i Sverige. Henrik Thiesen, läkare och ledare för det ambulera SundhedsTeamet menade att det nog till stor del handlar om sociala faktorer, då det utifrån hans egna undersökningar klart framgick att svenskarnas hälsotillstånd generellt sett inte var bra, och ofta var sämre än de danska hemlösas.

Det är fullt möjligt att båda bilderna är sanna. I Danmark ingår de marginaliserade svenskarna i ett socialt sammanhang, ett socialt utrymme, där de inte känner sig kontrollerade och jagade, utan respekterade. De har vänner och får oftast leva sina liv fria ifrån myndigheterna samtidigt som olika aktörer i kommunen, frivilliga och kommunala, garanterar tillgång till mat och rena kläder. Pengar kan de fixa genom att tigga och sälja tidningen ”Hus Forbi” på stadens gator och torg.

Samtal och intervjuer med svenskar i Köpenhamn befäster bilden av det fria, öppna Danmark, ett Danmark där man får lov att leva som man vill, utan yttre påverkan. Ett flertal av

svenskarna talar just om Danmark i dessa ordalag. I Danmark blir man väl bemött och kan leva sitt liv som missbrukare utan yttre press på förändring samtidigt som tillgången till gratis mat och kläder och ett varmt ställe att uppehålla sig på natten gör livet lättare att leva. En del svenskar betonar sociala skäl. I Köpenhamn har man funnit en plats, en gemenskap större och mer tillmötesgående än den där man kom ifrån. Många har kommit ifrån mindre kommuner och städer och har brända av sina upplevelser och liv på dessa platser tagit sin tillflykt till Köpenhamn.

En svensk heroinist Sjölander mötte utanför Hovedbanegården där han stod och sålde Hus Forbi uttryckte sig på följande vis ”*man väljer att flytta hit fast man får det sämre*”.

Detta paradoxala yttrande sammanfattar tämligen väl beskrivningen många ger. De lever under omständigheter som en vanlig människa skulle kalla destruktiva, men upplever likväl att de i Danmark har ökad livskvalitet. Deras livsval strider mot bilden av missbrukaren som styrd och uppfylld av självdestruktivitet, en beskrivning som sociologen Ted Goldberg framhåller som den viktigaste orsaken till att någon går in i ett tungt narkotikamissbruk (Goldberg 2006). Valen i livet för missbrukaren enligt Goldbergs synsätt skulle då präglas inte så mycket av en rationell ambition att må bra, utan av en vilja till att må sämre. Detta verkar inte stämma utifrån vårt intervjumaterial. Svenskarnas val att uppehålla sig i Köpenhamn präglas av stora svårigheter men verkar på det hela taget som fullt rationellt. De uppger sig trots allt ha högre livskvalitet än vad de haft under motsvarande omständigheter i Sverige. De uppger sig ha

- Lättare tillgång till metadon
- Ha lättare att finna ett ställe att sova på och få mat
- Vänligare och generösare bemötande
- Mindre jagade

Sett ur detta perspektiv så blir frågan inte *varför* hemlösa missbrukare i vissa fall söker sig till Köpenhamn utan *varför* inte fler gör det. Det ter sig nämligen som om det går att tala om en kvalitativ skillnad i de möjligheter en hemlös missbrukare upplever i Köpenhamn jämfört med vad han kan erfara under liknande omständigheter i sitt svenska fosterland. Antalet natthärbärgsplatser dit man kan gå utan anvisning är högre, tillgången till billig eller gratis mat mer omfattande, och det finns även möjlighet att leva sitt liv utan kontakt med ett myndighetssystem man lärt sig att misstro.

Ur ett sådant perspektiv tvingas man konstatera att Köpenhamn verkar utgöra ett bättre alternativ än motsvarande liv i Sverige – kan detta verkligen vara en rimlig slutsats? Ja, mycket beroende på vad man jämför med. Om alternativet är frånvaro av behandling, fortsatt missbruk och hemlöshet i Sverige så är det kanske så. Då är de danska skadereducerande inslagen bättre utbyggda och mer tillgängliga än svenska, även om de delvis finns på en illegal marknad. Men hur förändras situationen om ett rimligt och individanpassat behandlingserbjudande kunde ges i Sverige? Vårt intervjumaterial tyder på att fler troligtvis kunna tänka sig en behandling i Sverige om det var möjligt med ett minskat inslag av kontroll och repression inom systemet.

Den svensk-danska kontroversen – en möjlighet till ökad dialog och ökat samarbete

Alkohol- och narkotikapolitik i Öresundsregionen innefattar en gammal kontrovers mellan Sverige och Danmark. Även om det i officiella sammanhang ofta talats om vikten av nordisk enighet och samarbete har sprickorna bakom den officiella retoriken varit tydliga och tidvis stora (Christie, Bruun 1985). Det går att tala om en alkohol- och narkotikarelaterad kamp där Danmark traditionellt stått för en liberalare hållning med större betoning på den individuella friheten och rätten att leva sitt liv som man vill. Även om Danmark under senare tid rört sig mot en ökad kriminalisering av droganvändandet har straffsatserna som regel varit lägre i Danmark (ibid.; Skretting 2001). I Danmark har man även traditionellt kunnat göra en skillnad mellan bruk och missbruk av narkotiska preparat, något som i stort är främmande i den officiella narkotikapolitiska debatten i Sverige.

Skillnaderna har reproducerats i synen på missbrukarna. Medan Sverige representerat en linje med en kriminalisering av narkotikaanvändandet har Danmark haft en starkare betoning på normalisering i synen på missbrukare (Skretting 2001.). Där Danmarks behandling av missbrukare idag starkt bygger på en genomgående tillämpning av skadereducerande åtgärder tillämpar Sverige denna strategi i betydligt mindre utsträckning, då den anses stå i motsättning till målsättningen om det narkotikafria samhället (Ibid. 2001). På centrala områden inom alkohol- och narkotikaområdet skiljer sig Danmark och Sverige åt. Vår slutsats när vi diskuterade substitutionsbehandling med danska socialarbetare och läkare var ”*När det gäller metadonbehandling är det inte ett sund utan en ocean som skiljer Danmark från Sverige*”. De stora skillnaderna i systemen kan även sägas gå emot EU:s handlingsplan för narkotika 2005-2012 som betonar vikten av att nationella val beaktar dess konsekvenser för andra EU-stater – insatser skall sålunda snarare komplettera varandra än motverka varandra (EU:s narkotikastrategi 2005-2012). Dessa skillnader mellan grannar kan skapa problem, men innebär samtidigt utmaningar. En sådan utmaning är att patienter som inte får den vård de behöver i hemlandet skulle kunna få tillgång till den i ett grannland, ungefär som att svenska tandvårdspatienter kan få tandinplantat utförda i Polen på svenska statens bekostnad

Skillnaderna finns men kan vändas till sin fördel om ökat fokus läggs på erfarenhetsutbyte och lärande mellan länderna: vilka metoder fungerar bra under vilka omständigheter? I vissa fall kan kanske en svensk linje med tvång under en begränsad tid vara den bästa för den enskilde klienten, medan det i andra fall är en dansk skadereducerande linje som bör gälla – vi har mycket att lära av varandra, om vi bara vill.

Då vi frågar Steinar Rong om han och hans kollegor upplevt att det finns några skillnader att samarbeta över sundet i förhållande till Norge svarar han:

Ja stor skillnad, främst i mötet med den medicinska myndigheten som ju i Sverige är landstinget. Där har vi mött en väldigt rigid, fyrkantig hållning. Om den är politiskt betingad eller betingad av den enskilda institutionen, det vet jag inte, men vi har ansökt om möjligheten att kunna behandla svenska kliner i Danmark där det i några tillfällen varit tal om liv eller död, och fått avslag alla gånger. I Norge har vi ansökt om detsamma i ca 10 fall jag känner till, och blivit beviljat i alla fall.

Både han och chefen för den institution han arbetar upplever dock att samarbetet blivit bättre med tiden. Det går idag överlag lättare och nätverken har blivit bättre. Skillnader finns dock, skillnader som ofta handlar om det personliga planet – med somliga går saker smidigare än med andra. T ex har det utvecklats ett gott samarbete mellan dem och Malmö och Lund, både på kommun och landstingsplan. Ibland finns skillnader mellan landstingssjukhus och kommun. Steinar Rong tar Helsingborg som ett exempel där de har ett gott samarbete med kommunen, men inget alls med Metadonkliniken i Helsingborg. Ansvarig läkaren upplevs inte alls vara intresserad av samarbete i syfte att få hem strandade narkomaner ifrån Helsingborg i behandling. Steinar Rong fann detta problematiskt:

Vi har fått vite från landstinget och från socialstyrelsen att metadonkliniken inte har rätt att avvisa en person t ex om en person har fått tre chanser ”three strikes and you’re out”. Det får dom inte göra enligt svensk lag. Det har vi även fått höra från Björn Friis. Han sa att det är strängt olagligt.

Mycket mer samarbete mellan olika aktörer behövs för att den regionala arenan som Öresundsregionen representerar med bevarad fri rörlighet skall kunna möta inte bara de resursstarka och tillväxtgenererande medborgarna, utan även dem som är i behov av hjälp. Samarbete kan utvecklas i partnerskap och föredömen saknas inte. I boken ”Social Care in Europe” ger Andrew Swithinbank fyra skäl till varför transnationellt partnerskap i socialt arbete har börjat bildas inom EU (Swithinbank 1996).

- Ökad rörlighet av medborgare i transnationella regionala gränsområden har skapat behov för myndigheter i dessa gränsnationella områden att förstå och känna till varandras välfärdsystem
- Regional utveckling i gränsregionala kontexter medför ett behov av gemensam planering även inom det sociala området
- Ökat gränsregionalt samarbete sker inom ramen för EU:s strukturfonder
- Ökat fokus på erfarenhetsutbyte och en vilja att, ställda inför liknande problem, lära av varandra bland EU:s olika medlemsländer

Som ett exempel nämner han det samarbete som etablerades mellan Frankrike och England inför tunnelbygget mellan engelska kanalen. Samarbetet, som innefattar utbyte av såväl personal och medborgare som samarbete inom bl.a. hälso- och sjukvårdsområdet, anges ha starkt lokalt stöd (ibid). Motsvarande regional utveckling kan skönjas i en Öresundsregion där en stor del av den regionala arenans utveckling och attraktionskraft tänks in i ett transnationellt, svenskt-danskt perspektiv. Trevande initiativ till samarbete har även påbörjats inom hälso- och sjukvårdsektorn i Öresundsregionen, ett samarbete som på sikt troligtvis kan leda fram till en gemensam planering av hälso- och sjukvårdssektorn i Öresund⁶. Trevande steg till samarbete har även tagits inom hemlöshets- och missbruksområdet.

År 2004 antogs en gemensam handlingsplan för Malmö och Köpenhamn (Öresundshandleplan 2004- 2006). Mottot för handlingsplanen var ”Malmö och Köpenhamn – en by”. Syftet med handlingsplanen var att öka graden av samarbete i Öresundsregionen inom en rad olika politiska områden, och att öka fokus på särskilt utsatta grupper av medborgare i Öresundregionen. Som ett exempel på särskilt utsatta medborgare nämns barn, äldre,

---

⁶ T ex driver Medicon Valley Academy, en sammanslutning av privata och offentliga aktörer med intressen inom bioteknologiområdet, på utvecklingen av samarbetet inom hälso- och sjukvården i Öresundsregionen. Bl.a. har man som mål att på sikt etablera gemensamma sjukhus i Öresundsregionen.

handikappade, arbetslösa samt hemlösa. Beträffande de hemlösa nämns det ett behov för kompetensutveckling av tjänstemän samt en kartläggning av Öresundsregionens hemlöshetssituation. Även om handlingsplanen innebär en vilja att stärka de resurssvagas ställning inom Öresundsregionen innehåller den likväl en märklig reservation beträffande den hemlösa gruppen, då den uttalar att det för den gruppen skulle vara mindre viktigt att känna sig som del av en region, än vad som skulle vara fallet för andra grupper (ibid.). Vår undersökning pekar snarare på att hemlösa, på samma vis som andra grupper av medborgare, ser på Öresundsregionen som en arena att röra sig och uppehålla sig i, allt beroende på var omständigheterna för individen bedöms som mest fördelaktiga. På samma vis som danskar av bostadsmarknadsstrategiska eller invandrapolitiska skäl söker sig till Sverige, söker sig svensk arbetskraft och vissa hemlösa svenskar till Köpenhamn. Övervägandena är i alla fall fullt rationella och strategiska och måste hanteras och om nödvändigt bemötas på en regional nivå.

Ett annat samarbete värt att nämna är den konferens som nyligen hölls i Malmö där fokus låg på missbrukare och missbruksvård i Öresundsregionen. Konferensens tyngdpunkt låg på erfarenhetsutbyte och att erbjuda en arena för nya nätverk och samarbetsmöjligheter över sundet. Även om hemlöshet inte var huvudfokus för denna konferens utgör naturligtvis hemlösheten en integrerad del av missbruksproblematiken, i synnerhet för många av de hemlösa som uppehåller sig i Köpenhamn.

Skulle lösningen vara att svenska socialarbetare åter stationerades i Köpenhamn? Denna fråga kom upp under flertalet av intervjuerna med företrädare för myndigheter i Köpenhamn. Huvudintrycket av intervjuerna med danskarna var att dessa socialarbetare ansågs ha gjort ett gott arbete, men att det troligtvis inte fanns ett behov av att återinföra dessa tjänster i Köpenhamn. Visserligen saknade en del den självklara kontaktmöjlighet till Sverige som de svenska socialarbetarna innebar, men på det hela taget ansågs socialarbetarna på Forchhammersvej idag fylla detta behov på ett tillfredsställande vis. Vad som efterlystes var snarare klarare riktninglinjer om vad som kunde göras för att hjälpa svenskarna, samt ökat samarbete mellan Sverige och Danmark i denna fråga – det efterlystes en tydligare regional strategi i denna fråga. Vi delar i princip denna ståndpunkt. Snarare än att söka nationalstatliga svar på ett transnationellt, regionalt problem bör tydliga lokala och regionala strategier utarbetas.

Oaktat ökat samarbete mellan olika aktörer finns det EU-rättsliga bestämmelser som idag bör ge goda förutsättningar att behandla svenska narkotikamissbrukare i annat EU-land.

Planerad vård i utlandet

Som nämnts ovan krävs det enligt nationella bestämmelser fast bostad i Köpenhamn för att metadonbehandling skall kunna erbjudas i Danmark. Utrymmet för de svenska hemlösa som uppehåller sig i Köpenhamn att få metadon enligt dansk lag är de facto kraftigt begränsat. Svenskarnas möjligheter till vård kan dock inte bedömas ur ett ensidigt nationellt perspektiv utan ett EG-rättsligt perspektiv måste tillföras analysen. Planerad vård i utlandet kan enligt Försäkringskassans vägledning ges på följande sätt (Vägledning 2001:10 version 1).

- Landsting kan remittera utomlands
- Den försäkrade kan ansöka om förhandstillstånd, E 112, ifrån Försäkringskassan (artikeln 22.1 i förordning 1471/08) för vård i annat EU/EES land samt Schweiz).

- Den försäkrade kan själv vända sig till vårdgivare i annat EU/EES-land för att få vård och sedan med stöd av EG-fördragets artikel 49 och 50 om fri rörlighet av tjänster, kräva ersättning av Försäkringskassan i efterhand.

Följande kriterier skall enligt Försäkringskassan uppfyllas enligt EG-rätten för att planerad vård utomlands skal kunna beviljas och bekostas av staten enligt ett förhandsbesked:

- Du ska ha rätt till vård i Sverige. (Om du bor i Sverige men omfattas av ett socialförsäkringssystem i ett annat EU/ EES-land har du inte rätt till förhandstillstånd från Sverige).
- Det rör sig om vård som ges för din sjukdom eller ditt hälsotillstånd inom det allmänna sjukvårdssystemet i Sverige.
- Den planerade vården ges inom ramen för det allmänna sjukvårdssystemet i ett annat EU/EES-land eller Schweiz.
- Du kan inte få den planerade vården inom den väntetid, med hänsyn till ditt hälsotillstånd och sjukdomens sannolika förlopp, som är normal för sådan vård i Sverige.

Det är Försäkringskassan som efter samråd med det landsting den enskilde tillhör som beslutar om rätt till planerad vård utomlands. Enligt EG-domstolen skall punkt fyra tolkas så att ansökan om förhandsbesked kan avslås om det kan fastställas att väntetiden för vård inte överskrider den tid som är godtagbar enligt en objektiv medicinsk bedömning av patientens vårdbehov. Om vård beviljas utfärdas ett E 112.

Vi vill särskilt beträffande väntetiderna till vård påtala följande: sedan vårdgarantins införande 2005 skall normal väntetid för specialiserad behandling aldrig efter remiss överstiga 90 dagar innan beviljad behandling påbörjas efter behandling beviljats. Det borde således redan i dagens läge finnas utrymme för att i ökad utsträckning bekosta högspecialiserad vård, såsom underhållsbehandling, i annat EU-land, exempelvis Danmark, på svenska statens räkning i de fall landstingen inte kan erbjuda behandling inom rimlig tid. Rätten att söka planerad vård i annat land täcker dock inte de fall då erbjuden behandling kan antas vara av bättre kvalitet i ett annat land. I de fall då en svensk skulle söka om beviljad planerad specialistvård med hänvisning till bättre kvalitet i behandlingsförloppet i Danmark, t ex pga. av ett mindre inslag av kontroll och repression, skulle detta inte kunna beviljas. På motsvarande vis konstaterade Regeringsrätten 2004 med utgångspunkt i några centrala avgörelser i EG-domstolen, att det på grundval av EG-fördragets artiklar 49 och 50 om fri rörlighet av tjänster finns en möjlighet att i efterhand få ersättning för utlagda kostnader för planerad (samt planerad i den mån någon tvingats betala den fulla kostnaden) i annat EU/EES-land (Försäkringskassans vägledning 2001:10). Kriterierna som skall uppfyllas är i detta fall följande:

- Vården har getts i ett annat EU/EES land
- Den som söker skall vid vårdtillfället ha haft rätt till vård i Sverige enligt HSL (d.v.s. ha varit folkbokförd i Sverige)
- Sjukdomen eller hälsotillståndet behandlas inom det allmänna sjukvårdssystemet i Sverige

- Den vårdmetod som använd utomlands skall vara identisk eller i flera avseende överensstämma med en behandling som används inom det svenska allmänna sjukvårdssystemet
- Om metoden inte är identisk skall den avvikande delen avse en metod som i vårdlandet tillämpats under ett antal år, samt ha beskrivits i vetenskaplig, medicinsk litteratur

Det torde alltså redan idag finnas möjligheter att tillämpa EG-rätten och erbjuda svenska missbrukare substitutionsvård i Danmark, i mån av plats. Att EU:s regler tillämpas konsekvent för alla grupper av medborgare borde vara ett grundkrav. Allt annat hotar att undergräva rättsäkerheten och på sikt demokratin. Den fria rörligheten och de skyldigheter och rättigheter den bygger på bör tillämpas konsekvent och lika för alla. EU:s medborgare har i kraft av EG-rätten givits ökade möjligheter till att välja tjänster på en allt mer avreglerad europeisk marknad, en utveckling som troligtvis kommer att fortsätta. Detta kan hävdas ha stärkt medborgarnas möjligheter till att välja även på tjänster producerade inom hälso- och sjukvårdssektorn.

Medborgarskapet och rättigheterna – en region för alla?

I denna del ser vi på fenomenet hemlöshet och missbruk ur ett generellt regionaliserings- och internationaliseringsperspektiv. Parallellt med frågan om den fria rörligheten uppkommer frågan om medborgerliga rättigheter och staters möjligheter att försvara dessa. Frågan vi på ett övergripande plan vill ställa är – vem försvarar vilka rättigheter i globaliseringens tidevarv?

Vi lever idag i en globaliserad tid där ett ökat fokus läggs på fri rörlighet av varor, tjänster, kapital och medborgare. Den fria rörligheten ger medborgare vissa rättigheter även utanför nationalstatens ram. Det talas om EU-medborgarskap och Öresundsmedborgarskap⁷ även om dessa begrepp hittills varit vagt formulerade och präglade mer av politiska än juridiska överväganden (Fernandez 2005). Även om dessa rättigheter inom EU:s ram traditionellt handlat om rättigheter knutna till rörliga medborgare i kraft av arbetstagarlag, har diskussionerna med tiden även kommit att innefatta en rättighet till fler sociala rättigheter även på den europeiska arenan – det talas om det sociala EU (Jacobsson, Johansson, Ekengren 2001).

Välfärdsstatens omvandling med ett ökat inslag av marknadsreformer har medfört en förändring av produktionen av välfärdrelaterade tjänster (Blomqvist; Rothstein 2000). Då det tidigare traditionellt bara var det offentliga som levererade och garanterade välfärd åt sina medborgare, är det nu flera aktörer, privata såväl som offentliga, som gör samma sak. Rothstein betonar hur denna möjlighet har stärkt medborgarens möjlighet att välja, men kanske än viktigare att välja bort (ibid.). Det talas om en ny kanal för medborgerligt inflytande, en möjlighet till påverkan genom exit, genom att välja bort (Blomqvist; Rothstein 2000). Med en ökad nedmontering av gränserna inom ett EU byggt på fri rörlighet av varor, tjänster, medborgare och kapital, blir denna möjlighet än mer tydlig.

Utvecklingen inom EU går mot en utveckling där medborgarna i ökad utsträckning kan välja en del välfärdrelaterade tjänster på en gemensam europeisk marknad. Med ett ökat fokus på

⁷ En sökning på begreppet Öresundsmedborgare på [www. google.se](http://www.google.se) gavs 1420 träffar

fritt val, nationellt såväl som internationellt, stärks medborgarnas möjligheter att påverka staten genom att i kraft av sitt EU-medborgarskap välja och välja bort. Svenska hemlösa och missbrukare som söker sig till Danmark exemplifierar hur detta kan gå till. De har valt bort en behandlingsform de inte önskar eller inte kan få i Sverige och knackar på behandlingssystemet i ett annat EU-land (Danmark). De är förvisso inte, som kartläggningen visat, fullvärdiga medlemmar i det danska välfärdssamhället och ges bara en begränsad tillgång till välfärdsrelaterade tjänster i Danmark. Deras närvaro utmanar likväl två system, emellan vilka medborgare i ökad utsträckning rör sig fritt.

En parallell som nämndes ovan utgörs av de danskar som p.g.a. invandrapolitiska skäl sökt sig från Danmark eller danskar som p.g.a. bostadsbrist i Köpenhamn söker sig ett boende på andra sidan av Öresund. EG-rätten och EU-medborgarskapet kan på så vis sägas utmana det nationella medborgarskapet. Stora systemskillnader inom områden som alkohol- och narkotikapolitik blir på sikt ohållbara i en gränsregional kontext där medborgare rör sig fritt mellan systemen. Det finns bara två vägar: minskad rörlighet eller ökad samordning på en regional arena. Få politiker idag argumenterar för det förra. Regionförstoring i syfte att effektivisera en hälso-och sjukvård ställd inför framtidens utmaningar, har redan skett i Danmark och är en trolig utveckling även i Sverige. En naturlig fortsättning menar vi vore ett utökat samarbete inom hälso-och sjukvård även i Öresundsregionen.

Referenser

Antoniussen, Eva-Malin (2007) *Illegal subutexanvändning – en undersökning av missbruket utanför behandlingsprogrammen*. Stockholm: Rapport 21 i Mobilisering Mot Narkotikas rapportserie.

Asmussen, Vibeke; Jöhncke Steffen (2004). *Brugerperspektiver. Fra stofmissbruk till socialpolitik*. Aarhus: Aarhus universitetsforlag

Benjaminssen, Lars (2005) *Udviklingen i omfanget af indsatsen for de socialt udsatte grupper. En analyse af kravet om tilvækst – delrapport 2*. Socialforskningsinstituttet

Bundesson, Peter, Henriksen Skov Lars; Jørgensen Anja (2001). *Filantropi, selvhjælp og interesseorganisering. Frivillige organisationer i dansk socialpolitik 1849.1990'erne*. Odense:Odense Universitetsforlag

Blomqvist, Paula; Rothstein, Bo (2000). *Välfärdens nya ansikte. Demokrati och marknadsreformer inom den offentliga sektorn*. Stockholm: Agora

EU:s narkotikastrategi 2005 – 2012. COM 2005, 45

Evalueringsrapport (2007) for sundhedsprojektet, kontaktstedet Mændenes Hjem og kontaktstedet Forchhammervej. Københavns kommune, Familie- og Arbejdsmarkedforvaltningen.

Fernandéz Christian (2005) *Medborgarskap efter nationalstaten? Ett konstruktivt förslag*. Göteborg: Intellecta Docosys

Försäkringskassans vägledning 2001:10, Version 1. *Vårdförmåner i internationella förhållanden*

Halvorsen Knut (1992). *Samhällsvetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur

Handlingsplan för samarbetet Köpenhamn – Malmö 2004 - 2006

Jacobsson, Kerstin; Johansson Karl Magnus; Ekengren Magnus (2001). *Mot en europeisk välfärdspolitik? Ny politik och nya samarbetsformer i EU*. Stockholm: SNS Förlag

Johnson Björn; Sjölander Jens (2007) . *Läkemedelsassisterad underhållsbehandling av opiatberoende ett år efter den nationella sjukvårdsgarantins införande – en lägesbeskrivning*. Rapport på uppdrag av Mobilisering mot Narkotika.

Järvinen Margaretha (1998). *Det dårlige,selskab. Misbrug – behandling – omsorg* . Holte: Scospol

Kristensson, Arne; Svensson, Bengt (2003) *Narkomani och byråkrati, det går inte ihop*: Stockholm: Rapport 1 i Mobilisering Mot Narkotikas rapportserie

Sjölander Jens; Svensson Bengt (2006) *Svenska hemlösa och missbrukare i Köpenhamn – delrapport 1*. Rapport på uppdrag av Mobilisering mot Narkotika

Sjölander, Jens; Johnson, Björn (2007). Kartläggning av tillgängligheten av läkemedelsassisterad behandling i Sveriges landsting

Skretting Astrid (2006) *Treatment and Harm Reduction Measures*. Helsingfors: NAD-publikation nr 48.

Skretting, Astrid (2001) "Narkotikakontrol i de nordiske lænder – ændringer i lovgrundlag og retspraksis" Kap. 5 i *Bruk Missbruk Marknad och Reaktioner narkotika I Norden 1995 – 2000*. Helsingfors: NAD-publikation nr 41

Soysal Nuhoglu Yasemin *Changing Citizenship in Europe: Remark on Postnational membership and the National State* s. 65 – 75 i Fink Janet; Lewis Gail; Clarke John (ed) *Rethinking European Welfare*. London: SAGE Publications Ltd

Storbjörk, Jessica (2007). *Hemlösa och deras sociala nätverk . Convictus Bryggan Citys gäster, deras nätverk, problem behov och resurser*.

Sunhedsstyrelsen (2005) Narkotikasituationen i Danmark

Svedner, Harald (1982) *Sociologisk metod*. Lund: Liber Förlag

Svensson, Bengt (1996) *Pundare, jonkare och andra – med narkotikan som följeslagare*. Stockholm: Carlsson Bokförlag

Swithinbank Andrew "The European Union and Social care" s.67 - 95 i Munday Brian & Ely Peter (ed) *Social Care in Europe*. Hertfordshire: Prentice Hall

Swärd, Hans (1998) *Hemlöshet. Fattighedsbevis eller välfärdsdilemma?* Lund: Studentlitteratur

Swärd, Hans; Meeuwisse, Anna (2002). *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: Natur och Kultur

Vejledning om formål og andre generelle bestemmelser i serviceloven. Från den 5. december 2006. Socialministeriet

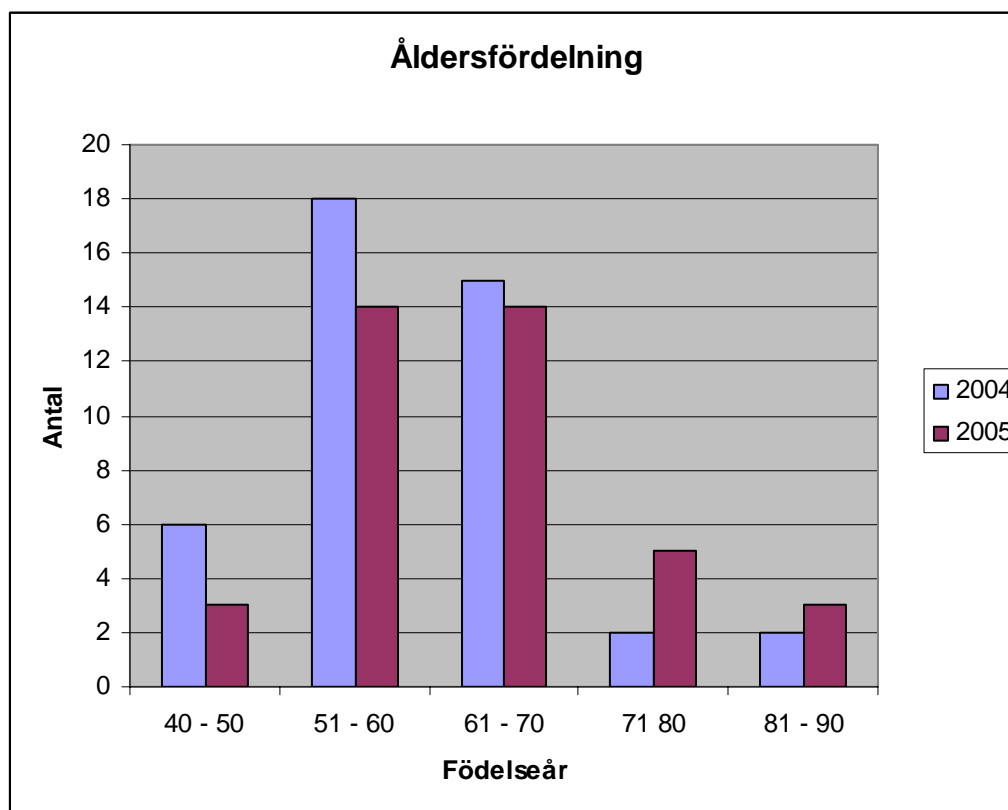
Vejledning om rettssikkerhed og administration på det sociale område. Nr 73 från den 3. oktober 2006. Socialministeriet

Vägledande kommentarer till den nordiska konventionen om socialt bistånd och sociala tjänster (reviderad utgåva 2002).

Bilagor

Bilaga 1

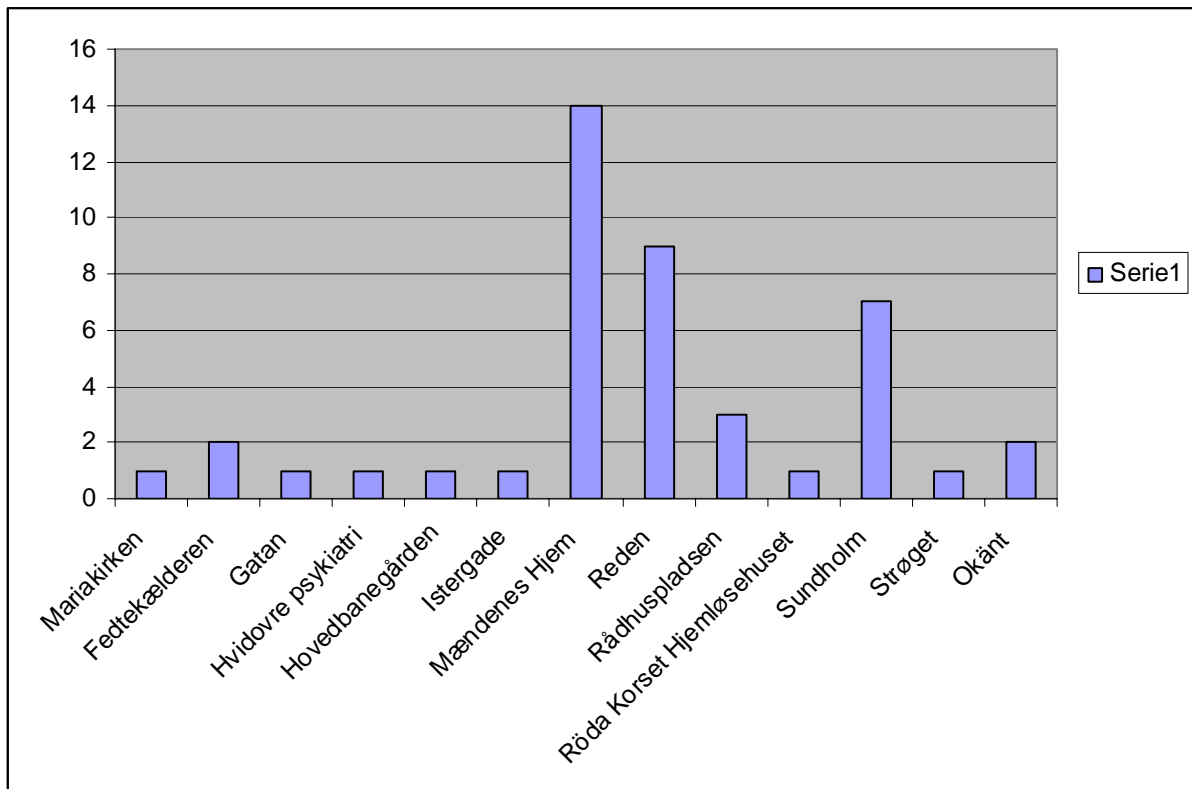
Åldersfördelning på svenskar i kontakt med det uppsökande gatuplansteamet på Forchhammersvejs specialinstitution

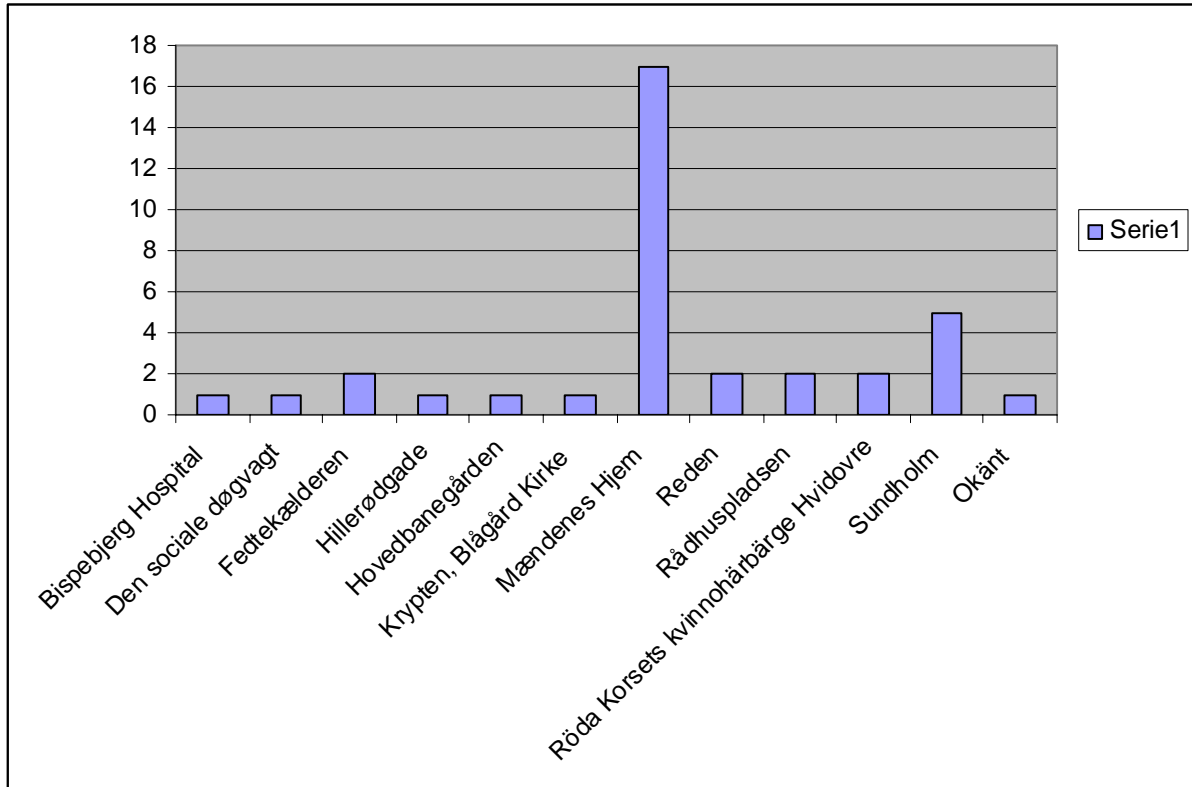
Bilaga 2

Statistik för åren 2004 och 2005 över vart i Köpenhamn som Köpenhamns kommuns uppsökande medarbetare för icke-köpenhamnare oftast etablerar kontakt med hjälpsökande svenskar

Kontaktplats 2004

Kontaktplats 2005

Bilaga 3

2000-01-01	2002-12-31	Sverige	BOCENTRET	1
2000-01-01	2002-07-01	Sverige	BOCENTRET KIRKENS KORSH#RS	1
2000-02-10	2000-03-05	Sverige	HERBERGE	1
2000-04-15	2001-03-01	Sverige	EGMONTG\$RDEN KOLLEGIET GL. K@GE	1
2000-05-05	2001-05-02	Sverige	LANDEVEJ	1
2000-06-20	2000-10-05	Sverige	KFUMS KOLLEGIUM KIRKENS KORSH#RS	1
2000-06-23	2000-07-04	Sverige	HERBERGE SPECIALINST.	1
2000-08-21	2000-08-28	Sverige	FORCHHAMMERSVEJ	1
2000-09-27	2001-01-29	Sverige	M#NDENES HJEM	1
2001-01-26	2001-07-24	Sverige	H@RHUSET	1
2001-04-23	2001-06-18	Sverige	KFUMS KOLLEGIUM	1
2001-06-08	2002-06-03	Sverige	H@RHUSET	1
2001-08-09	2002-01-31	Sverige	M#NDENES HJEM KIRKENS KORSH#RS	1
2001-09-12	2002-01-18	Sverige	HERBERGE	1
2001-10-19	2002-01-11	Sverige	KFUMS KOLLEGIUM	1
2001-11-01	2001-11-13	Sverige	EGMONTG\$RDEN KIRKENS KORSH#RS	1
2001-11-29	2002-01-31	Sverige	HERBERGE	1
2002-02-18	2002-10-21	Sverige	AKTIVITETSCENTRET	1
2002-03-21	2003-06-01	Sverige	KFUMS KOLLEGIUM	1
2002-05-01	2002-05-02	Sverige	HERBERGSCENTRET	1
2002-05-03	2003-05-30	Sverige	KFUMS KOLLEGIUM	1
2002-05-13	2002-06-21	Sverige	AKTIVITETSCENTRET	1
2002-08-27	2003-09-01	Sverige	EGMONTG\$RDEN SPECIALINST.	1
2002-10-01	2002-10-02	Sverige	FORCHHAMMERSVEJ KIRKENS KORSH#RS	1
2003-02-14	2003-03-29	Sverige	HERBERGE	1
2003-02-27	2003-08-19	Sverige	M#NDENES HJEM	1
2003-04-04	2003-05-31	Sverige	KVINDEHJEMMET	1
2003-04-26	2003-05-02	Sverige	KVINDEHJEMMET	1
2003-08-21	2003-08-25	Sverige	M#NDENES HJEM	1
2004-01-15	2004-06-15	Sverige	EGMONTG\$RDEN KIRKENS KORSH#RS	1
2004-02-19	2004-05-14	Sverige	HERBERGE	1
2004-10-25	2005-04-15	Sverige	BALTIC	1
2004-10-27	2005-01-31	Sverige	BALTIC	1
2005-03-03	2005-07-15	Sverige	EGMONTG\$RDEN	1
2005-04-07	2005-07-01	Sverige	EGMONTG\$RDEN	1
2005-06-17	2006-08-10	Sverige	KFUMS KOLLEGIUM	1
2005-09-23	2005-11-15	Sverige	KFUMS KOLLEGIUM	1

2005-10-06	2006-01-03	Sverige	KFUMS KOLLEGIUM	1
2005-10-10	2006-10-01	Sverige	KFUMS KOLLEGIUM	1
2005-10-13	2006-03-21	Sverige	AKTIVITETSCENTRET	1
2005-12-17		Sverige	BALTIC	1
2006-01-10	2006-01-12	Sverige	KLOSTERMOSEG\$RD	1
2006-04-27	2006-07-21	Sverige	KFUMS KOLLEGIUM	1
2006-06-28		Sverige	EGMONTG\$RDEN	1
			KIRKENS KORSH#RS	
2006-07-07		Sverige	HERBERGE	1
2006-08-12		Sverige	M#NDENES HJEM	1
2006-10-24	2006-11-28	Sverige	HERBERGSCENTRET SPECIALINST.	1
2006-11-07	2006-11-27	Sverige	FORCHHAMMERSVEJ	1

Bilaga 4 – Tullbeslag av subutex och metadon 2000 - 2006

METADON	METADON	METADON	SUBOTEX
flytande	flytande	tabletter	tabletter
2000	803 ml	28 st	--
2001	4576 ml	314 st	9358 st
2002	2948 ml	467 st	11328 st
2003	4492 ml	--	6144 st
2004	3000 ml	151 st	1068 st
2005	--	26 st	6175 st
2006	1052 ml	18 st	7672 st
	Antal beslag	Antal beslag	Antal beslag
2000	2	2	--
2001	26	5	18
2002	27	3	41
2003	15	-	14
2004	11	4	3
2005	--	2	16
2006	5	1	14